

ŠKODA AUTO VYSOKÁ ŠKOLA, O.P.S.

Studijní program: N6208 Ekonomika a management

Studijní obor: 6208T164 Globální podnikání a právo

DĚDICKÁ SMLOUVA

Bc. Kristýna FOLDOVÁ

Vedoucí práce: JUDr. Petr Frischmann, Ph.D

Tento list vyjměte a nahrad'te zadáním diplomové práce

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury pod odborným vedením vedoucího práce.

Prohlašuji, že citace použitých pramenů je úplná a v práci jsem neporušila autorská práva (ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském a o právech souvisejících s právem autorským).

V Mladé Boleslavi dne 2.1.2019

Děkuji panu JUDr. Petru Frischmannovi, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce, poskytování rad a informačních podkladů.

Obsah

Obsah.....	5
Seznam použitých zkratek a symbolů	7
Úvod.....	8
1 České dědické právo před rokem 2012	10
1.1 Pojem a podstata dědického práva.....	10
1.2 Historické vazby.....	13
1.2.1 Dědění dle římského práva.....	13
1.2.2 Dědění za dob středověku.....	17
1.2.3 Všeobecný občanský zákoník rakouský ABGB	17
1.2.4 Dědické právo v mezidobí 1951–1964.....	20
1.2.5 Občanský zákoník z roku 1964	21
1.2.6 Zákon č. 89/2012 Sb. – Občanský zákoník.....	22
1.3 BGB jako inspirační zdroj českého dědického práva	24
1.3.1 Porovnání dědické smlouvy dle české a německé úpravy	27
2 Důvody začlenění nového institutu dědické smlouvy do rekodifikace českého práva	29
2.1 Dědická smlouva jako staronový institut	29
2.2 Pojem a podstata dědické smlouvy.....	30
3 Základní principy úpravy dědické smlouvy	32
3.1 Forma dědické smlouvy.....	32
3.3 Subjekty dědické smlouvy	34
3.3.1 Nepominutelný dědic	34
3.4 Podmínky dědické smlouvy.....	38
3.5 Zánik smluvních účinků	40
3.6 Zvláštní ustanovení o dědické smlouvě uzavřené mezi manželi	41
4 Praktická použitelnost dědické smlouvy pro úpravu budoucích majetkových vztahů.....	43
4.1 Úplatnost dědické smlouvy.....	43
4.2 Dispozice s majetkem za života zůstavitele.....	46
4.3 Důvod, proč lze dědickou smlouvu uzavřít jen o ¾ pozůstalosti.....	50

4.4	Problematika volné čtvrtiny a nároků nepominutelných dědiců	51
4.5	Neplatnost dědické smlouvy.....	58
4.6	Další rizika spojená s dědickou smlouvou	61
4.7	Četnost uzavírání dědických smluv a doporučení	62
	Závěr – zhodnocení současné právní úpravy.....	65
	Seznam obrázků a tabulek.....	70

Seznam použitých zkratek a symbolů

ABGB	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (všeobecný zákoník občanský)
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník)
ČR	Česká republika
NOZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (nový),
ZGB	Schweizerisches Zivilgesetzbuch (švýcarský občanský zákoník)

Úvod

V životě je jen jediná věc, o které víme, že skutečně nastane. Je to smrt. S touto skutečností je také spojené to, co se stane s naším majetkem, který jsme za náš život získali. Některým lidem nezáleží na tom, co se po smrti stane s jejich jměním a dědické řízení nechávají na státu. Potom jsou zde ale lidé, kteří přešně vědí, co a komu chtějí odkázat. Často slycháme o tom, jak mezi rodinou nastaly velké rozbroje, když se našla závěť, kterou napsal zůstavitel. Méně známým institutem dědického práva je dědická smlouva, která bude hlavním tématem této diplomové práce. Existuje řada lidí, která nezná podstatu dědické smlouvy. Cílem práce je tuto podstatu vysvětlit a vymezit důležité pojmy, které jsou s dědickou smlouvou spjaty. Dalším z cílů této diplomové práce je rozbor rizik, kvůli kterým je dědická smlouva stále obávaným a málo využívaným institutem.

Úvodem první kapitoly bude vysvětlen pojem a podstata dědického práva. První kapitola této diplomové práce je ale věnována především historickým vazbám, které se váží jak k dědickému právu obecně, tak i konkrétně k dědické smlouvě. V této části bude také popsána dědická smlouva dle německé právní úpravy, jelikož právě BGB se stala inspiračním zdrojem pro tvůrce nového občanského zákoníku.

V další, tedy v druhé kapitole je podrobněji rozebrána podstata a pojem dědické smlouvy s odůvodněním jejího začlenění do rekodifikace českého práva. Část této práce se pokouší odůvodnit, proč se dědická smlouva opět začlenila do nového občanského zákoníku.

Podrobněji rozebrána je dědická smlouva v kapitole číslo tři. Tato kapitola vysvětluje základní principy dědické smlouvy. Jedná se o jakýsi průřez tím, co vše je důležité brát na vědomí, jedná-li se o dědickou smlouvu. Vysvětluje se zde uzavření, pořízení o pozůstalosti, podmínky a další náležitosti, které by měl smluvní dědic a zůstavitel znát. Nemalá pozornost je zde věnována dědické smlouvě mezi manželi, jelikož se jedná o zvláštní typ dědické smlouvy.

Poslední kapitola této diplomové práce je věnována rizikům, se kterými je dědická smlouva spojena. O dědické smlouvě se hovoří jako o smlouvě odvážné a tato kapitola se snaží vysvětlit, proč se dědická smlouva mezi tyto smlouvy odvážné řadí. Čtvrtá kapitola této diplomové práce se zaměřuje také na to, proč je dědická smlouva obávaným institutem.

Téma této práce se odráží od Nového občanského zákoníku od Karla Eliáše. Diplomová práce také čerpá z několika zdrojů, mezi které patří právnické servery a časopisy, které se tématem dědické smlouvy zabývají. Zdrojem informací týkajících se dědické smlouvy je několik knih, které podrobně rozebírají dědické právo. Informace jsou získávány také z notářského časopisu Ad Notam, který vydává Notářská komora ČR a k tématu dědické smlouvy se vyjadřuje. Nemalou inspirací pro psaní této diplomové práce jsou i články z praxe, které se zabývají tématem dědické smlouvy. Tyto články se zabývají především riziky, se kterými je dědická smlouva spojena a které jsou rozebrány v poslední kapitole této diplomové práce.

1 České dědické právo před rokem 2012

Úvodní kapitola této diplomové práce se věnuje historickým vazbám, které se pojí k dědickému právu. První část této kapitoly se zaměřuje na obecné vysvětlení pojmu dědického práva, na které navazuje druhá část věnují se historickým vazbám, které jsou s dědickým právem spjaty. Poslední částí této kapitoly je věnována právní úpravě dědické smlouvy dle BGB, jelikož tato německá úprava byla inspirací pro tvůrce NOZ.

1.1 Pojem a podstata dědického práva

Už od našeho narození je naše osoba spojená s různými právy a povinnostmi. Tato práva a povinnosti přibývají s tím, jak člověk stárne. Jakmile člověk zemře, zemře i jeho právní osobnost. S právní osobností také zanikají práva, jakou jsou rodinná, osobní, ale i některá majetková práva, například právo na doživotní bydlení apod. V zájmu jiných osob však to, co zůstavitel za svůj život nahromadil a nabyl, zůstává. V této souvislosti mluvíme nejenom o dědicích, ale také o věřitelích. Věřitelé by nemohli fungovat, pokud by platilo, že smrtí věřitele zaniknou i jeho dluhy. To tedy znamená, že po zemřelém člověku zůstává nejenom jeho majetek, ale i jeho dluhy. Člověk, který zemře, po sobě zanechá pozůstalost, která poté musí připadnout na někoho jiného (Eliáš, 2014). Jak uvádí Eliáš v knize *Občanské právo pro každého: „Primitivní společnosti to vyřešily jednoduše. Dluhy zemřelého jeho smrtí zanikly a majetek byl živým ponechán k volné okupaci nebo automaticky připadl nějakému širšímu celku – kmeni, rodu, rodině. Obdobnou myšlenku najdeme ještě na počátku 20. století v sovětském Rusku, které dekretem z května 1918 dědění zakázalo: pokud někdo zemřel, připadl jeho majetek státu“* (Eliáš, 2014, str. 300). České právo toto nikdy neznalo, i občanský zákoník z roku 1950 připouštěl dědění ze zákona i ze závěti. Eliáš dále uvádí: *„Hlavní myšlenky této úpravy, která jen z dálky připomíná standart evropské konvence, zní dosavadním právem stále. Jsou to: úzce vymezené skupiny (třídy) zákonných dědiců a kategorické omezení zůstavitelovy testovací svobody. První myšlenka sleduje záměr, aby se k majetku zemřelého dostal co nejnáze stát: čím méně bude dědických tříd, tím dřív přijde na řadu stát. Druhá sleduje cíl, že dědici musí se zděděným majetkem nakládat v zájmu celku hospodářsky účelně (v souladu se zásadami ekonomiky řízené direktivně státním plánem)“* (Eliáš, 2014, str. 300).

Dědické právo se zakládá na několika důležitých zásadách, které jsou deklarovány důvodovou zprávou k občanskému zákoníku. První zásadou dědického práva je zachování jakési hodnoty, kterou vybudovala jedna generace a chce ji přenechat generaci další. Existuje velká skupina lidí, jenž se na budování těchto hodnot podílí soustavně každý den, celý život. Tyto hodnoty mohou být různě velké. Někdo buduje a opečovává prosperující rodinnou firmu, kterou má rodina už po několik generací a někdo jiný se zase celý život snaží žít skromně v pracně vybudovaném domečku, který poté hodlá přenechat svým potomkům. Přejde ale doba, kdy si každý z nás, kdo celý život něco soustavně buduje, dělá starosti s tím, co se s jeho majetkem stane, až tu nebude. Bude skutečně v dobrých rukou? Hurdík ve své knize popisuje smysl dědického práva takto: „*Jde o určitý výraz solidarity a úcty k člověku, který po celý svůj život cíleně nabýval majetek, aby tento zůstal zachován i pro jeho potomstvo, a to co v možná nejširší míře*“ (Hurdík, 2013, str. 271). Druhou zásadu označujeme jako koncepci individualistického pojetí dědického práva. Tato zásada upřednostňuje přechod majetku na jedince. Jako projev této zásady je chápáno rozšíření skupin zákonných dědiců, kterých je dle nového občanského zákoníku šest (Novotná, Novotný, 2017).

Úprava dědického práva je v novém občanském zákoníku zařazena do třetí hlavy třetí části, která následuje po hlavě druhé, kde jsou upravena věcná práva. Dědickým právem se zabývá Hlava III. nového občanského zákoníku, počínaje právem na pozůstalost § 1475:

- (1) *Dědické právo je právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní.*
- (2) *Pozůstalost tvoří celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci.*
- (3) *Komu náleží dědické právo, je dědic, a pozůstalost ve vztahu k dědici je dědictví.*

Dědické právo, stejně jako věcné právo je zařazeno mezi absolutní majetková práva. Občanský zákoník označuje absolutní majetková práva za taková práva, která působí vůči každému. Jsou to subjektivní práva, jejichž absolutní povaha může být přiznána jen ze zákona. „*Z toho je pak vyvozeno, že právní úprava absolutních majetkových práv je provedena kogetním (donucujícím způsobem)*

a strany se od zákonné úpravy zásadně nemohou odchýlit, pokud to není zákonem výslovně připuštěno“ (Novotný, Novotný, 2017, str. 11). Tím se zásadně odlišuje od relevantních majetkových práv, ve kterých platí, že si strany mohou mezi sebou ujednat cokoliv, co zákon nezakazuje (Novotná, Novotný, 2017).

Další důležitou skutečností, kterou je nutno u dědického práva zmínit jsou předpoklady dědického nástupnictví. *„Předpoklady dědického nástupnictví jsou: smrt fyzické osoby, existence pozůstalosti, resp. dědictví, existence dědice a jeho způsobilost nabýt dědictví, právní důvod dědění, výslovný projev vůle nebo právně relevantní chování týkající se přijetí nebo odmítnutí dědictví* (Švestka, Dvořák, 2009, str. 261).

Smrt fyzické osoby, tedy zůstavitele, je prvotním a zároveň základním předpokladem, aby se jiná osoba mohla stát dědicem a aby na ni mohlo přejít vlastnické právo k majetku, který jí zůstavitel odkázal. Obvykle je smrt fyzické osoby konstatována lékařem v úmrtním listě. Lékař dále oznamuje tuto událost matričnímu úřadu v obci, kde bylo poslední zůstavitelovo bysliště. Matriční úřad má za úkol informovat o úmrtí soud, který poté pověří notáře k tomu, aby vedl dědické řízení. Existují také situace, při kterých se přesně neví, kdy daná osoba zemřela. V tomto případě soud určí den, který je oficiálně považován za den smrti. Osoba se stává dědicem ihned po smrti zůstavitele, tudíž jí vzniká právo na pozůstalost nebo pokud je-li dědiců více, na poměrný díl pozůstalosti. Samozřejmě nedědí ten, kdo by zemřel před zůstavitelem a ani osoba, která zemře současně se zůstavitelem, například během dopravní nehody. Jak bude popsáno v dalších kapitolách této diplomové práce, dědit je možné na základě závěti, dědické smlouvy, či ze zákona (business-info.cz, 2018).

Pokud by neexistovalo žádné jmění, které by zůstavitel mohl odkázat, dědictví by nemělo smysl. To, že zůstavitel nemá žádný majetek, neznámá, že po sobě nic nezanechal, jelikož do dědictví se zahrnuje nejenom majetek, ale i dluhy. Neexistuje možnost, že by se dědic rozhodl, že přijme jen majetek v podobě aktiv a zároveň by odmítl pasiva, tedy zůstavitelovy dluhy. Je to dáno tím, že pokud by měl zůstavitel nějaké dluhy, zůstavitelovi věřitelé by mohli být uspokojeni alespoň z dědické pozůstalosti (business-info.cz, 2018).

Další nezbytností je, aby existoval způsobilý dědic. Dědicem je jakákoliv fyzická nebo právnická osoba, tedy i stát. Nesmí být opomenuto, že dědicem se může stát i člověk, který se ještě nenarodil, označován jako nasciturus. Občanský zákoník hledí na počaté dítě dle definice § 25 zní takto: „*Na počaté dítě se hledí jako na již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům. Má se za to, že se dítě narodilo živé. Nenarodí-li se však živé, hledí se na ně, jako by nikdy nebylo*“. Tato právnická osoba může být dědicem ale jen tehdy, narodí-li se do jednoho roku od smrti zůstavitele. U fyzické osoby zaniká způsobilost dědit jeho smrtí, u právnické osoby hovoříme o jejím zániku (business-info.cz, 2018).

1.2 Historické vazby

Zprvu se tato kapitola zabývá římským právem, ve kterém má velká část občanského práva své kořeny. Již v této době existovaly prvky dědického řízení. Následuje část textu, která se zabývá českým právem ve středověku, kde významnou roli hrály Statuty Konráda Oty. Za inspirační zdroj současného občanského zákoníku je brán všeobecný zákoník rakouský ABGB, který je v této práci stručně popsán. V historických vazbách, které jsou s dědickým právem spjaty, nesmí být opomíjen ani občanský zákoník z roku 1964, který prošel řadou novelizací, které měly mimo jiné dopad i na dědické právo. Závěrem této kapitoly není opomněno na současný občanský zákoník.

1.2.1 Dědění dle římského práva

Velká část občanského práva, pod které spadá dědické právo má své kořeny v římském právu. Dědění podle zákona či podle testamentu existovalo již v římském právu. Zákon dvanácti desek pochází z 5. století před naším letopočtem a představuje nejstarší kodifikaci římského práva. Ještě před vydáním Zákona dvanácti desek existovaly počátky dědění podle zákona. Zákon dvanácti desek tuto právní úpravu převzal a pozměnil ji. Jak píše Schelleová ve své knize: „*Nejstarší římská intestátní posloupnost byla posloupnost po otci rodiny – pater familias. Dědici byly osoby, které byly bezprostředně podřízeny jeho moci. Byly to tedy jeho děti, dále manželka, která byla podrobena jeho manželské moci, mohly to však být i další osoby, které náležely k jeho přímému potomstvu*“ (Schelleová, 2001, str. 3). Osoby, které náležely k rodině zůstavitele se označovaly pod pojmem „domestici“, což znamenalo dědici domácí, pro které neexistovalo, aby odmítli dědictví. Tito

dědici neměli možnost jednat dle své vlastní vůle a nemohli se sami rozhodnout, zdali dědictví přijmou či ne, proto se také označovali pojmem „nutní dědici“. Dědictví se dědilo podle hlav nebo podle kmenů, záleželo na tom, o jak blízkého dědice se jednalo. Jednalo-li se o nejbližší dědice, jakou jsou zůstavitelovy děti a manželka, dělení dědictví bylo podle hlav. Vzdálenější potomci (vnučka, vnuk) se dělili o díl svého předka (Schelleová, 2001).

Zákonné dědické právo nejbližšího agnáta se do římského dědického práva interstátního dostává po vydání Zákona 12 desek. Slovo agnát pochází z latinského slova agnatus a jedná se o právní a antropologický pojem označující mužského potomka v mužské (otcovské) linii. Pokud tedy nastal případ, že zemřel zůstavitel, který neměl žádné nejbližší dědice, dědil nejbližší agnát. V ojedinělých případech mohla nastat situace, kdy žádný nejbližší agnát nebyl, na řadu tedy přicházelo uplatnění dědického práva příslušníků rodu, kteří se označovali jako kognáti. Pojem kognáti vycházející z latinského slova cognatus označuje právní a antropologický pojem pro příbuzenství, které je v přímé linii, jak po otci, tak po matce. Kognáti přišli až s pretorským právem, kdy došlo k prosazování kognátského příbuzenství před agnátským příbuzenství. Díky prétorskému právu tedy došlo k rozšíření okruhu osob, které mohly být povolány jako intestátní dědici a zároveň tyto dědice rozdělilo do tříd. Další pojem jsou gentilové, kteří dědí v tom případě, pokud se nenajdou žádní agnáti či kognáti (Schelleová, 2001).

Další velké změny, které byly vneseny do intestátního dědického práva nastaly v období principátu a dominátu. Úprava, která byla pro intestátní dědické právo konečná, přišla až v roce 543 za vlády císaře Justiniána. Tato úprava byla zlomová v tom, že za zákonné dědice byli považováni jen dědicové kognátští. Nezáleželo na tom, o jaké pohlaví šlo, ani na tom, zdali je příbuzenský vztah po ženě či po muži. Jak píše Schelleová ve své knize, dědicové byli rozděleni do čtyř skupin:

- *„První třídu tvořili zůstavitelé descenti.*
- *Ve druhé třídě třídě dědili zůstavitelovi ascendentí a jeho sourozenci (plnorodí) se svými dětmi,*
- *Do třetí třídy rovněž patřili sourozenci a jejich děti, jednalo se však o sourozence polorodé.*

- *Ve čtvrté třídě byli všichni další kognátští příbuzní bez rodílu stupně“* (Schelleová, 2001, str. 4).

Ve starém Římě se nevyvíjela jen testamentární posloupnost, ale také testamentární právo, jehož počátky se vyvíjely již před vydáním Zákona 12 desek. Toto testamentární právo dalo vznik institutu testamentu, ve kterém byla obsažena zůstavitelova poslední vůle. Slovo testament pochází z latinského slova testamentum a do češtiny lze toto slovo přeložit jako závět, poručení, poslední pořízení či kšaft. Testament byl jednostranný právní úkon, díky němuž zůstavitel stanovil dědice. Tento právní úkon mohl být kdykoliv odvolán až do smrti zůstavitele. Pokud se zůstavitel rozhodl pro nějakou změnu, mohl tak učinit. Vždy platilo, že testament, který byl sepsaný později, měl vždy přednost před testamentem sepsaným dříve (Bílý, 2003).

Uvádí se, že za nejstarší římský testament byl považován takový testament, díky kterému zůstavitel určoval dědice, jelikož neměl žádného dědice intestátního. Tento testament nevyžadoval žádnou listinu, ale byl řešen tak, že zůstavitel projevil svoji poslední vůli před lidovým shromážděním. Písemná listina testamentu byla známa v právu prétorském, kde byl písemný testament již nutný. Tento testament byl platný, pokud listina obsahovala sedm pečetí, kdy každá pečeť představovala přítomnost jednoho svědka. Finální ustálení testamentárního dědického práva přišlo také v období, kdy vládl císař Justinián. Testamentů bylo několik druhů. Existovaly testamety soukromé a veřejné. Dělení soukromých testamentů bylo poněkud složitější nežli dělení testamentů veřejných (Schelleová, 2001).

Hovořili-li se o testamentech soukromých, dělily se na testamety řádné a mimořádné.

- Forma písemná i ústní mohla být u řádného testamentu. U obou forem bylo zapotřebí, aby byl přítomný nejenom zůstavitel, ale také sedm svědků. Pokud se jednalo o ústní testament, svoji poslední vůli zůstavitel prohlašoval před přítomnými svědky. Dodatečná písemná forma této poslední vůle sloužila jen jako důkazní prostředek. Písemný testament byl tvořen listinou, která obsahovala poslední zůstavitelovu vůli. Tato listina musela být předložena svědkům a zůstavitel před těmito svědky musel prohlásit, že se skutečně jedná o projev jeho poslední vůle. Svědkové byli přítomni z toho důvodu, že

svým podpisem, přiloženou pečetí a vlastnoručně napsaným jménem dosvědčili zůstavitelovu poslední vůli. Písemný testament mohl být holografní nebo alografní (Schelleová, 2001). Pojem holografní testament označuje, že byl vlastnoručně sepsán a nemuselo se jednat jen o sepsání dominantní rukou zůstavitele. Důležité je, aby zůstavitel byl schopen psát vlastní rukou. Alografní testament je takový testament, který nebyl sepsán vlastní rukou, ale byl vlastní rukou zůstavitele za přítomnosti svědků podepsán (Fiala, 2006).

- Jako mimořádný testament byl označen takový testament, kde byly jeho náležitosti zjednodušeny anebo naopak zpřísněny. Zpřísněn byl například testament slepcův, kde nestačilo, aby bylo svědků sedm, ale muselo jich být o jednoho více. Důvodem, proč bylo o jednoho více byla skutečnost, že osmý svědek musel testament přečíst nahlas před všemi zúčastněnými. Jako zjednodušený testament mohl být označen ten, který byl pořízen za obtížných podmínek a nazýval se jako testament privilegovaný. Jednat se mohlo o testament, který měl být pořízen na venkově, u něhož stačila přítomnost jen pěti svědků, i z toho důvodu, že na venkově žilo méně lidí. Jelikož se uvádí, že gramotnost na venkově bývala nižší, existoval spolusvěděk, který mohl za svědka podepsat testament, jelikož zůstavitel to sám nezvládl. Důležité ale bylo, aby oba byli srozuměni s obsahem listiny. Svědek musel po smrti zůstavitele tento testament potvrdit přísahou. Dalším z privilegovaných testamentů byl testament, který se pořizoval v době, kdy řádily epidemie nakažlivých nemocí. V některých publikacích se dočteme, že byl označován jako testament morový. Tento testament byl upraven tak, že nebylo zapotřebí, aby všichni svědci byli přítomni v téžem okamžiku, jelikož to situace v době morů nedovolovala. Vedle testamentu morového existoval také testament vojenský, kdy se jednalo o neformální testament. Posledním z privilegovaných testamentů byl takový, kdy nebylo zapotřebí svědků. Jednalo se o testament, který byl pořízen rodiči ve prospěch svých dětí či jiných přímých potomků (Schelleová, 2001).

Soukromé právo římské znalo i testamenty veřejné, které se nedělily tak široce, jako testamenty soukromé. Jako veřejný testament byl označen takový, jehož zápis byl pořízen do úředního protokolu, a to buď před soudem, nebo před municipálním

orgánem. Pokud dotyčná osoba chtěla, aby byl její testament uložen, mohla ho poslat císařské kanceláři (Schelleová, 2001).

1.2.2 Dědění za dob středověku

Jelikož české právo ve středověku bralo na zřetel římskoprávní instituty velmi málo, neexistovala téměř žádná pravidla dědění. Důležitým milníkem pro české dědické středověké právo bylo pak až vydání Statut Konráda Oty, což bylo koncem 12. století. Nejspíše se jedná o první nařízení panovníka, které se dotýkalo dědického práva, a jehož text máme k dispozici. Nejvíce významným článkem je článek 18. Jak uvádí Adamová a Sýkora ve své knize, originál textu zní: *„Si quis autem non habuerit filium vel filios, et habuerit filias ad illas deveniat hereditas aequaliter, et si non sint, hereditas deveniat ad proximos heredes“* (2013, str. 13). Adamová a Sýkora ve svém díle zmiňují výklad Kalouska, který tento text přeložil takto: *„Nemá-li kdo syna aneb synův, a má dcery, dědictví připadne dcerám na rovno; pakli jich není, dědictví připadne nejbližším dcerám“* (Kalousek, 1894 cit. podle Adamová, Sýkora, 2013, str. 13). Pokud ale nahlédneme do moderní literatury, překlad tohoto textu je trochu odlišný a dává výroku jiný rozměr. Překlad tohoto textu tedy zní: *„Čl. 18. Kdyby někdo neměl syny nebo syna a měl dcery, na tyto nechť připadne dědictví stejným způsobem; kdyby jich nebylo, dědictví nechť připadne nejbližším účastníkům nedílu („dědicům““* (Adamová, Sýkora, 2013, str. 13). Výklad některých slov tohoto textu byl v minulosti dost nejednoznačný a překladatelé se nemohli jednoznačně shodnout, především na pojmu *aequaliter* a *proximos heredes*.

1.2.3 Všeobecný občanský zákoník rakouský ABGB

„ABGB byl významným, na svoji dobu moderním, zákonodárným dílem, dokonce můžeme říci, že šlo o dílo vědecké. Byl výsledkem osvícenského právnictví a vycházel z přirozenoprávní teorie (viz např. § 16 a § 17). Ovlivnil jej také francouzský napoleonský Code civil z roku 1804. Tato rakouská kodifikace soukromého práva byla všeobecná, neboť se vztahovala bez rozdílu na všechny obyvatele soustátí“ (Adamová, Soukup, 2004, str. 219).

Všeobecný občanský zákoník rakouský ABGB (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch) platil v českých zemích do roku 1950 a je považován za inspirační zdroj současného občanského zákoníku. Vydání tohoto zákoníku se datuje k roku

1811 a na našem území platil od 1. ledna 1812 do 30. prosince 1950. Je velmi zajímavé, jak dlouho tento zákoník byl u nás platný a nutno říci, že na svou dobu patřil k dokonalému kodexu. Není tedy překvapivé, že se tvůrci současného občanského zákoníku vrátili právě v pramenům ze zákoníku ABGB. Tento zákoník, stejně jako některé starší prameny práva označuje pozůstalost jako souhrn práv a závazků zůstavitele (Adamová, Soukup).

Následující odstavec je věnován hlavám, které se věnovaly dědictví ve všeobecném občanském zákoníku rakouském. Pozornost je tomuto odstavci věnována především proto, že úprava dědického práva ABGB je velice podobná současné úpravě dědického práva v novém občanském zákoníku. Dědickou smlouvu, upravující § 602, znalo ABGB jen jako smlouvu uzavřenou pouze mezi manželi. § 602 upravuje dědické smlouvy takto: *„Dědické smlouvy o celém dědictvím, nebo o jeho části, která je určena ve vztahu k celku, mohou být platně uzavřeny pouze mezi manželi. Předpisy jsou obsaženy v hlavní části manželských paktů“*. Úprava dědického práva je v ABGB podrobná. Dědické právo je upraveno v hlavách 8–16 obsahujících § 531 - § 858. Dědické právo a dědictví je definováno v hlavě osm. Dědické právo je v hlavě osmé formulováno takto: *„výlučné právo ujmout se držby celé pozůstalosti nebo její části, určené k poměru k celku (např. poloviny, třetiny). Jest to věcné právo, které působí proti každému, kdo si chce přisvojit pozůstalost“* (Schelle, Schelleová, 2013, str. 22). Testamentární právo je definováno v hlavě deváté. *„Pořízení, kterým zůstavitel zůstavuje jedné nebo několika osobám pro případ smrti odvolatelně svoje jmění nebo jeho část, nazývá se posledním pořízením (§ 552)“* (Schelle, Schelleová, 2013, str. 22). O náhradních dědicích a svěřenstvích je pojednáváno v hlavě deset. Vycházíme z § 604 *„Každý zůstavitel může pro případ, že ustanovený dědic dědictví nanabude, povolati jiného, a když ani ten ho nenabude, druhého, a ve stejném případě třetího nebo také ještě několik náhradních dědiců. Toto ustanovení se nazývá obecným náhradnictvím* (Schelle, Schelleová, 2013, str. 23). Podmínky odkazu jsou formulovány v hlavě jedenáct. Jedná se o tři podmínky: platný testament, způsobilý objekt a způsobilý odkazovník. Hlava dvanáctá byla pro zůstavitele velmi důležitá, jelikož mu umožňovala, aby své nařízení omezil výjimkou, příkazem či projevem své vůle. Je zde také sepsáno, že zůstavitel může svůj dovětek či závět změnit či zrušit. Následující hlava formuluje zákonnou posloupnost, kde figurují čtyři dědické třídy. Dědění mezi manželi je zde

upraveno samostatně. Čtrnáctá hlava neopomíjí nepominutelné dědice, kterými byli děti zůstavitele, čímž se k této hlavě pojí, že nezapomíná na vymezení povinného dílu. Patnáctá hlava stanovuje, že dědické právo musí být projednáno před soudem, který pak rozhoduje o pozůstalosti. Poslední hlava upravuje problematiku společenství vlastnictví a další věcná práva (Schelle, Schelleová, 2013).

Dalším důležitým bodem je, že ABGB také definoval důvody, díky kterým mohl zůstavitel svého potomka vydědit. Osoba mohla být z dědického práva například vyloučena, pokud se dopustila proti zůstaviteli zločinu, kterým mohla být úkladná vražda, krádež zůstavitelova majetku nebo zničení závěti. Zločin mohl zůstavitel dědici odpustit, což pochopitelně nemohlo nastat v případě vraždy, a dotyčná osoba se tedy mohla stát dědicem. Jak dále uvádí Schelle a Schelleová ve své knize: *Dítě mohlo být vyděděno*:

- *odpadlo – li od křesťanství (podle původní verze),*
- *nechalo-li zůstavitele v nouzi bez pomoci,*
- *bylo-li odsouzeno pro zločin k trestu doživotního nebo dvacetiletého žaláře,*
- *vedlo-li trvale život příčící se veřejné mravnosti* (Schelle, Schelleová, 2013, str. 30).

V ABGB se objevuje testamentární posloupnost, která byla upřednostňována před posloupností ze zákona, ale je zde již zmíněna i dědická smlouva. V tomto případě ale mohla být dědická smlouva uzavřena jen mezi manželi. Již v ABGB vidíme stejné či podobné souvislosti, které nalezneme i v současném občanském zákoníku (Adamová, Sýkora, 2013).

Zůstavitel, který se rozhodl sepsat závěť, musel tak učinit svobodně, bez jakéhokoliv donucení, ve stavu přičetnosti a zcela vážně. Zůstavitelem mohla být jen zletilá osoba. Závěť v té době mohla být pořízena, jak před soudem, tak i mimo něj, mohla mít podobu písemnou i ústní. V případě ústního pořízení pro případ smrti mimosoudně byla nutná současná přítomnost tří svědků, kteří museli být dle zákona způsobilí. *To znamená, že jim muselo být 18 let, nesměli být hluchí, slepí nebo němí, museli rozumět jazyku zůstavitele a museli být svéprávní*“ (Adamová, Sýkora, 2013, str. 118). Právo to nezaručovalo, ale doporučovalo se, aby si svědci, kteří byli přítomni u ústního projevu zůstavitele, pořídili o této skutečnosti zápis. Mohli tak učinit dohromady nebo každý zvlášť. Hlavním důvodem, proč měli být svědci

přítomni, byl fakt, že poté mohli kdykoliv potvrdit, že během pořízení pro případ smrti nedošlo k žádnému podvodu či úmyslné chybě ze strany zůstavitele. V případě, že se zůstavitel dopustil omylu, který se mohl týkat majetku, který chtěl zůstavitel darovat, či omylu vůči osobě, které měl být majetek odkázán, bylo toto pořízení neplatné. Určité splnění náležitostí bylo zapotřebí i během ústního či písemného pořízení před soudem, tou nejdůležitější náležitostí byl podpis zůstavitele (Adamová, Sýkora, 2013).

Jak bylo již řečeno, testament obsahoval mimo podpis zůstavitele další řadu náležitostí, které měly být splněny. Muselo být určeno, co je hlavním předmětem dědictví a kdo se pak stává dědicem. Tento testament byl stvrzen datem, aby se vědělo, kdy byl sepsán. Pokud to situace danému zůstaviteli nedovolovala a zůstavitel nemohl z nějakého důvodu závěť sepsat vlastní rukou, mohl tak za něj učinit někdo jiný, zůstavitel však musel za přítomnosti svědků závěť sám podepsat. Svědci měli být tři, z čehož alespoň dva museli být přítomni při sepisování testamentu. Tito svědci museli svým podpisem stvrdit, že dosvědčují, že obsah závěti plně odpovídá tomu, co si zůstavitel přál do závěti sepsat a nebylo tam tedy zapsáno nic proti jeho vůli (Adamová, Sýkora, 2013). *„Občanský zákoník obsahuje i ustanovení o omezení a zrušení poslední vůle. Zůstavitel mohl svoji poslední vůli omezit výminkou, určením času, příkazem nebo projeveným úmyslem. Přirozeně mohl svoji závěť také změnit nebo zrušit“* (Adamová, Sýkora, 2013, str. 118).

1.2.4 Dědické právo v mezidobí 1951–1964

Občanský zákoník z roku 1950 (z. č. 141/1950 Sb.) byl na našem území platný od 1. ledna 1951 do 31. března 1964. Tento občanský zákoník právní úpravu dědického práva velmi zjednodušil. Právní úprava odpovídala režimu, který platil v té době a jehož hlavním záměrem bylo, aby soukromé vlastnictví bylo co nejvíce omezeno. Velkou změnou bylo, že se opustilo od institutu ležící pozůstalosti a přešlo se k principu, který zná naše právní úprava dědického práva dodnes. Jedná se o princip, který určuje, že dědictví na dědice přechází ve chvíli, kdy zůstavitel zemře. Občanský zákoník z roku 1950 také zaznamenal změnu v odmítnutí dědictví, které bylo dědici s příchodem tohoto zákoníku připuštěno. Důležitým faktem pro téma této diplomové práce je, že občanský zákoník z roku 1950 zrušil část forem pořízení pro případ smrti, mezi které patřila dědická smlouva uzavřená mezi manželi, která se vrací s NOZ, ale v rozšířenější formě. Kromě dědické

smlouvy bylo zrušeno darování pro případ smrti a taktéž byly zrušeny určité formy závěti, mezi které patřily privilegované testamenty či závět, kterou manželé sepsali dohromady. Dědické právo zaznamenalo také změnu v tom, že byla prohlášena přednost zákonné dědické posloupnosti před děděním ze závěti (Schelleová, Schelle, 2013).

1.2.5 Občanský zákoník z roku 1964

Občanský zákoník z roku 1964 vstoupil na naše území s účinností 1. dubna 1964. Tento občanský zákoník prošel řadou novelizací a některé měly velký zásah právě do dědického práva. Nová právní úprava tohoto zákoníku převzala některé principy dědění dle zákona 141/1950 Sb. Zejména se jednalo o zásadu, že dědictví nabývá účinnosti v den, kdy zemře zůstavitel. *„Z hlediska testovací svobody pořizovatele došlo k těmto výrazným změnám: byl zrušen institut zřeknutí se dědictví, byly omezeny formy závěti, a dokonce byl zrušen institut vydědění, který byl znovu obnoven až zákonem č. 131/1982 Sb. s účinností od 1. dubna 1983. Není bez zajímavosti, že ve své původní podobě věnoval tento občanský zákoník dědického právu pouhých 28 paragrafů“* (Schelleová, Schelle, 2013, str. 34).

Dědické právo bylo upraveno poměrně stručně v sedmé části tohoto občanského zákoníku. V této části byly obsaženy ustanovení o nabytí dědictví, blíže byla popsána dědická způsobilost či nezpůsobilost, odmítnutí dědictví, dále zde byly informace o vydědění, o přechodu dluhů či o předluženém dědictví. Podrobněji zde bylo vymezeno dědění ze zákona či dědění ze závěti (Schelleová, Schelle, 2014).

K výrazné změně právního předpisu došlo v době, kdy byl vydán zákon č. 509/1991 Sb., účinný od 1. ledna 1992. Vydání tohoto zákona bylo reakcí na demokratické změny, které se děly ve společnosti. Dědické právo rozšířilo důvody, kvůli kterým mohl být nepominutelný dědic vyděděn a také byl zmenšen nárok zletilých nepominutelných dědiců. Ze $\frac{3}{4}$ jejich zákonného podílu byl nárok zmenšen na polovinu jejich zákonného podílu. Další významnou změnou bylo, že byla znovuobnovena alografní závěť v obecné podobě. Také bylo připuštěno, aby závěť ve formě notářského zápisu mohl pořádit i nezletilý jedinec, který již dovršil 15. let (Schelleová, Schelle, 2014).

Další novela, která byla provedena zákonem č. 264/1992 Sb. Byla významná především pro procesní právo, dědické řízení přešlo z rukou státních notářství do

pravomoci soudů. Poslední novela, která byla pro dědické právo významná, byla provedena zákonem č. 554/2004 Sb., která nabyla účinnosti k 1. lednu 2005. Tato listina byla významná v tom, že zůstaviteli umožnila pořídit listinu, která musela být ve formě notářského zápisu, o ustanovení správce dědictví. Listina umožnila, aby zůstavitel určil správce, který se bude starat o majetek patřící do dědictví během doby, který uplyne od smrti zůstavitele do doby, než skončí dědické řízení (Schelleová, Schelle, 2014).

1.2.6 Zákon č. 89/2012 Sb. – Občanský zákoník

S přijetím nového občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.) prošlo české soukromé právo značnou proměnou. *„Nová kodifikace zahrnuje komplexní úpravu soukromoprávních vztahů (nahrazuje více než 100 právních předpisů, kromě občanského zákoníku – z.č. 40/1964 Sb. také zákon o rodině – z.č. 94/1963 Sb., a obchodní zákoník – z. č. 513/1991 Sb.) a současně také zavádí řadu nových či staronových právních institutů a pravidel, které naše soukromé právo neznalo nebo v éře socialismu opustilo“* (Horák, 2017, str. 16).

K velkým změnám, které lze v novém občanském zákoníku zaznamenat, patří úprava dědického práva. Z některých úprav (zavádění nových tradičních institutů, posílení zůstavitelovi pořizovací volnosti) je zřejmé, že se NOZ vrací zpět k právní konvenci, která je známá pro země střední Evropy. Na druhou stranu je třeba říci, že se od této konvence jistými úpravami oddaluje. Příkladem je snížení ochrany nepominutelných dědiců, která se odklání od středoevropských standartů (Horák, 2017).

Občanský zákoník z roku 1964 neupravoval oblast dědického práva ze široka, od té doby se právní úprava značně rozrostla. Je to dané tím, že občanský zákoník z roku 1964 neočekával, že člověk by za svůj život mohl nahromadit takové množství majetku, které by v budoucnu mezi své příbuzné chtěl rozdělovat. Do nového občanského zákoníku je vneseno mnoho nových institutů a prvků jak do dědického práva, tak i do jiných oblastí soukromého práva. Rozšíření této nové právní úpravy je bráno jako reakce na změny ve společenských poměrech. Do NOZ je nově zařazena dědická smlouva, která je vedle závěti a dědění dle zákonné posloupnosti, považována za nejsilnější dědický titul (Novotná, Novotný, 2014). Dědickou smlouvu naše právo do roku 1950 znalo jen jako dědickou smlouvu uzavřenou mezi

manželi, či snoubenci. V době, kdy se diskutovalo o podobě tohoto institutu v novém občanském zákoníku, došlo se k názoru, že toto vymezení je příliš úzké a bylo by zapotřebí, aby se nová úprava dědické smlouvy změnila a bylo umožněno její širší využití. V současném občanském zákoníku je dědická smlouva upravena v části, která upravuje dědické právo, a to v ustanoveních od § 1582 do § 1593. Z důvodové zprávy je zřejmé, že pro současnou úpravu dědické smlouvy byl inspirací švýcarský občanský zákoník, inspirace je však čerpána také z obecného občanského zákoníku, rakouské či německé právní úpravy, ale také z vládního návrhu československého občanského zákoníku (Eliáš, 2014).

Nutno poznamenat, že do současné koncepce dědického práva je také zařazen odkaz, který byl z našeho dědického práva vymýcen v roce 1964. Hovoří-li se o odkazu, nejde o dědictví, ale i přesto je odkaz chápán jako projev vůle zůstavitele pro případ smrti. Velmi důsledně se odlišuje pojem dědic od pojmu odkazovníka. Dle ustanovení § 1594 je zřízení odkazu definováno takto: *„Odkaz zůstavitel zřídí tak, že v pořízení pro případ smrti nařídí určité osobě, aby odkazovníku vydala předmět odkazu. Odkazovníkem může být jen osoba způsobilá dědit. Povolá-li zůstavitel dědice s určením, že ten určitou věc dědit nemá, považuje se to za zřízení odkazu zákonným dědicům“* (Schelleová, Schelle, 2013). *„Odkazem se odkazovníku zřizuje pohledávka na vydání určité věci, popřípadě jedné či několika věcí určitého druhu, nebo na zřízení určitého práva. Právo na odkaz uplatňuje odkazovník vůči dědici přímo, nečeká na konec soudního řízení, je to vlastně pohledávka vůči dědici“* (Janků, 2016, str. 194). Odkaz není samostatný dědický titul a za dluhy zůstavitele odkazovník nezodpovídá.

Přestože je tato diplomová práce věnována institutu dědické smlouvy, je zapotřebí se zmínit i o dalších dědických titulech, mezi které patří závěť a dědění ze zákona. Jeden z velmi častých používaných dědických titulů je závěť. Závěť, na rozdíl od dědické smlouvy, nedává dědicům takovou jistotu. Ustanovení § 1494 je definováno takto: *„Závěť je odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ své smrti osobně zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl po zůstalosti, případně i odkaz. Není-li zřejmé, který den, měsíc a rok byla závěť pořízena a pořídil-li zůstavitel více závětí, které si odporují nebo závisí-li jinak právní účinky závěti na určení doby jejího pořízení, je závěť neplatná“*. V závěti tedy zůstavitel projevuje svoji poslední vůli a určuje, co chce, aby se stalo s jeho majetkem po jeho smrti.

Aby závěť mohla být platným pořízením pro případ smrti, musí splňovat řadu formalit. Tyto požadavky, které jsou zapotřebí splnit, klade nový občanský zákoník. Jelikož se jedná o právní jednání, musí být pořizovací vůle pravá, vážná a nesmí jí být učiněno v donucení či tísní. Dále je zapotřebí, aby zůstavitel projevil svoji vůli zcela určitě (businessinfo.cz).

Někdy nastanou situace, kdy zůstavitel po sobě nezanechal závěť, ani nesepsal s druhou stranou dědickou smlouvu. Pokud tedy po sobě osoba nezanechala závěť, ani nesepsala dědickou smlouvu, jelikož její smrt mohla přijít velmi nečekaně, nebo se například chtěla vyhnout sporům v rodině, přichází na řadu stát. V praxi se dědění ze zákona uplatňuje nejčastěji. Dědění dle zákona je bráno jako slabší dědický titul oproti závěti či dědické smlouvě. Zákon přesně stanoví, kdo po zemřelém bude dědit. Jsou to tedy ti, kdo byli se zůstavitelem nejvíce spjati, potomci a manžel nebo manželka. Zákonná posloupnost dědění je koncipována dle klasického modelu spořádané rodiny. Tento model spravedlivě určuje, kdo má být dědicem (Eliáš, 2014).

Bohužel v běžném životě nastávají i situace, kdy si zůstavitel nepřeje, aby jeho majetek zdělily jeho děti či manželka. Posledním pořízením může zůstavitel tato pravidla, která jsou daná zákonem, změnit. Zůstavitel tedy může povolat jiné osoby, které budou dědit a manželku, rodiče či sourozence může zbavit dědického práva. Své rozhodnutí nemusí nikterak zdůvodňovat. Vyjimku tvoří nepominutelní dědici, tedy zůstavitelovi potomci. Důležitým základem zákonného dědění je dědická posloupnost. Dědická posloupnost nám pomáhá určit, kdo má dle zákona právo po zůstavitelovi dědit. Rozdělení do první a druhé dědické třídy je dle toho, jak blízký vztah měly osoby se zemřelým člověkem. V novém občanském zákoníku nalezneme pět tříd dědiců (Eliáš, 2014).

1.3 BGB jako inspirační zdroj českého dědického práva

Dědická smlouva je známým institutem i v jiných zemích. Důvodová zpráva neopomíjí informace, ve kterých je uvedeno, že dědická smlouva byla některými kodexy cizích zemí inspirována. Kromě Švýcarského občanského zákoníku (ZGB), je dalším důležitým vzorem a výchozím pramenem pro tvůrce nového občanského zákoníku německý občanský zákoník (dále jen BGB), ze kterého tvůrci nového občanského zákoníku čerpali. Dědické právo v BGB je upraveno velmi důkladně

a je zde vyhrazen rozsáhlý prostor, který je určen pro autonomii vůle zůstavitele (Nečas, Pospíšil, 2012). Cílem této části diplomové práce je srovnat českou a německou úpravu dědické smlouvy.

V BGB je obsažena dědická smlouva jako jeden z dědických titulů. Dědická smlouva je upravena v německém občanském zákoníku v dílu čtvrtém části páté. Základní vlastnosti dědické smlouvy se velmi podobají úpravě dědické smlouvy v Československém (resp. rakouském) obecném zákoníku občanském z roku 1811, o které bylo již psáno v první kapitole (Dobešová, 2012).

Dle BGB je dědická smlouva, která je konkrétně upravena v ustanoveních § 2274–2302, pořízením pro případ smrti. Pokud zůstavitel sepíše s druhou stranou dědickou smlouvu, právní účinky plynoucí z dědické smlouvy nastanou až smrtí zůstavitele. V okamžiku, kdy zůstavitel zemře, smluvní dědic nebo odkazovník nabývají nároku. *„Za dědické smlouvy není možno podle H. Broxe považovat smlouvy mezi živými (např. kupní smlouvu), na základě níž má dojít k plnění až po smrti smluvního partnera (např. k předání kupní ceny). Dále nelze za dědické smlouvy považovat tzv. dědické kupní smlouvy. Na základě dědické kupní smlouvy se dědic zavazuje, že poté, co nabyde dědictví, převede jeho předmět na kupujícího. Dědickými smlouvami též nejsou smlouvy mezi budoucími zákonnými dědici ohledně jejich dědického nebo povinného podílu. Tyto úkony mají účinky pouze mezi živými a nikoli účinky dědickoprávní. Darování pro případ smrti se považuje za jednání inter vivos a nemá tudíž povahu dědické smlouvy“* (Dobešová, 2012, cit. 30.11.2018).

Pokud se zůstavitel rozhodne, že s druhou stranou uzavře dědickou smlouvu, smí tak učinit pouze před notářem, kde je zapotřebí, aby obě smluvní strany byly přítomny zároveň (§ 2276 BGB). Žádná jiná forma uzavření dědické smlouvy není přípustná. Dědickou smlouvu mohou uzavírat pouze osoby, které jsou k tomuto úkonu způsobilé, což má potvrdit notář, u kterého se dědická smlouva sepisuje. V obsahu dědické smlouvy je zůstavitel naprosto svobodný, pokud se obsah týká určení dědiců, odkazníků nebo stanovení podmínek, které se týkají výhradně dědických záležitostí. *„Úřední úschova není předpokladem platnosti smlouvy, je zde dána pouze vyšší právní jistota smluvních stran, že po jejich smrti dojde k naplnění jejich vůle projevené ve smlouvě. Pokud smluvní strany zvláštní úřední úschovu*

svým ujednáním vyloučí, pak zůstává listina v úschově u notáře“ (Dobešová, 2012, cit. 30.11.2018).

Dědické smlouvy jsou v německém občanském zákoníku rozlišeny podle toho, zdali z dědické smlouvy vzniká závazek oběma stranám nebo pouze straně jedné. Na základě této skutečnosti se dědické smlouvy dělí na dvoustranné či jednostranné. V Německu se daleko častěji uzavírají smlouvy dvoustranné. O jednostranných dědických smlouvách se hovoří tehdy, přebírá-li jedna smluvní strana (konkrétně zůstavitel) jeden nebo více závazků plynoucích ze smlouvy v rámci pořízení pro případ smrti. Na druhé straně stojí smluvní osoba, která pouze přijímá zůstavitelovo prohlášení, že stanovuje svůj závazek pro případ smrti. Jak je zřejmé z pojmenování, pokud se hovoří o dvoustranných dědických smlouvách, závazek pro případ smrti z těchto smluv vzniká oběma smluvním stranám. Nejčastějšími smluvními stranami jsou manželé, kteří se vzájemně touto smlouvou povolají za dědice pro případ, kdyby jeden z nich zemřel. Takovéto smlouvy se nazývají jako smlouvy vzájemné, jelikož se manželé povolají k dědictví vzájemně a díky tomu si založí závislost druhého pořízení. Existuje ale možnost založit oboustranný závazek, bez toho, aniž by byla zapotřebí závislost těchto pořízení (Dobešová, 2012).

Dědické smlouvy je možné dále rozdělit na úplatné a bezúplatné. Jedná-li se o případ bezúplatné dědické smlouvy, znamená to, že smluvní strany mezi sebou nemají žádný závazek. V případě úplatné dědické smlouvy jde o to, že zůstavitel se rozhodl dědickou smlouvu uzavřít se svým smluvním dědicem z toho důvodu, že mu smluvní dědic poskytne nějaké plnění. Dědická smlouva by měla obsahovat ustanovení o tom, co se stane, pokud smluvní strana nesplní závazek, ke kterému se zavázala. Zůstavitele neomezuje pořízení dědické smlouvy v tom, aby se svým majetkem mohl během svého života libovolně nakládat (Dobešová, 2012).

Existují tři způsoby, kterými lze zrušit dědickou smlouvu:

- dohoda o ukončení, která je podepsána oběma stranami a je ověřená u notáře,
- druhou možností je, že obě strany odstoupí od smlouvy,
- třetí možností je případ, kdy dojde k popření samotné smlouvy.

Zůstavitel může rovněž zrušit dědickou smlouvu v případě, že se smluvní dědic dopustil trestných činů jako je pokus o vraždu, loupežné přepadení nebo pokud se smluvní dědic dostal do vězení nebo jiného nápravného zařízení apod. (§ 2333 BGB) (advocado.de).

1.3.1 Porovnání dědické smlouvy dle české a německé úpravy

Na základě předchozích informací je v této kapitole zobrazena tabulka, která podává základní přehled o dědické smlouvě dle českého občanského zákoníku a dle BGB. Jak bude zřejmé z následujících kapitol, které budou věnovány dědické smlouvě dle české právní úpravy, dědická smlouva v NOZ se značně podobá úpravě německé.

Jak je patrné z níže uvedené tabulky číslo 1, úprava dědické smlouvy dle české a německé úpravy se od sebe příliš neodlišuje. U obou úprav přecházejí právní účinky na smluvního dědice v okamžiku, kdy zůstavitel zemře. Dědickou smlouvu lze uzavřít pouze před notářem, a to jak v Německu, tak i v České republice. Velkým rozdílem je omezení o jak velké pozůstalosti lze dědickou smlouvu uzavřít. Zatímco dle německé úpravy je možné, aby ji zůstavitel se smluvním dědicem uzavřel o celé pozůstalosti, česká právní úprava striktně diktuje, že dědická smlouva smí být uzavřena jen o $\frac{3}{4}$ pozůstalosti. Tomuto omezení bude věnována čtvrtá kapitola této diplomové práce.

K tomu, aby došlo k zániku smluvních účinků plynoucích z dědické smlouvy existuje v české úpravě daleko více situací, než je tomu v německé úpravě. Další z rozdílů, který je z tabulky patrný, je dědická smlouva mezi manželi. Německá úprava umožňuje, aby si manželé mezi sebou sjednali a určili třetí osobu, která by měla zdědit jejich majetek, až oba zemřou. Třetí osoba se pak stane dědicem, až zemře druhý z manželů. Tento způsob uzavření dědické smlouvy česká úprava nezná. Dalším velkým rozdílem je, že v Německu mají možnost uzavřít dědickou smlouvu také registrovaní partneři.

Tab. 1 Porovnání dědické smlouvy dle české a německé úpravy

	Česká úprava	Německá úprava
Okamžik, kdy přechází právní účinky ze zůstavitele na dědice	Smrt zůstavitele	Smrt zůstavitele
Dědickou smlouvou lze pořídit o	¾ pozůstalosti	Celé pozůstalosti
Uzavření dědické smlouvy	Před notářem	Před notářem
Druhy dědických smluv	<ul style="list-style-type: none"> • Jednostranné, dvoustranné • Úplatné, bezúplatné 	<ul style="list-style-type: none"> • Dvoustranné • Úplatné, bezúplatné
Zánik smluvních účinků	<ul style="list-style-type: none"> • Zrušení dědické smlouvy dohodnou • Předáním majetku za života zůstavitele • Pořízení závěti • Rozvodem manželství, pokud tak bylo ve smlouvě dohodnuto (§ 1593) • Rozhodnutím soudu po rozvodu manželství (§ 1593) • Prohlášením manželství za neplatné 	<ul style="list-style-type: none"> • Popření dědické smlouvy • Zrušení dědické smlouvy • Odstoupení od dědické smlouvy
Existence dědické smlouvy mezi manželi	Ano	Ano. Manželé si mezi sebou mohou sjednat, že po jejich smrti pozůstalost zdědí osoba třetí. Registrovaní partneři.

2 Důvody začlenění nového institutu dědické smlouvy do rekodifikace českého práva

Tato kapitola se zabývá především vymezením pojmu dědické smlouvy a následným rozbořem, proč je dědická smlouva označována jako staronový institut. Dědická smlouva není našemu dědickému právu úplně neznámá, naše právo ji do roku 1950 znalo, avšak ne v tak široké formě, jak je tomu dnes. Dědická smlouva dává vyšší jistotu, jak zůstaviteli, tak i dědici. Zůstavitel díky dědické smlouvě může dle svého uvážení určit, co komu připadne a dle svého nejlepšího vědomí může odkázat svůj majetek, který budoval celý život, někomu, u koho bude v dobrých rukou. Na druhé straně stojí smluvní dědic, který nabyde jistoty již za zůstavitelova života. Nutno ale podotknout, že dědická smlouva bývá nazývána jako smlouva odvážná, jelikož se založená na nejisté skutečnosti. Tato problematika bude rozebírána ve čtvrté části této diplomové práce. Občanský zákoník se dědickou smlouvou zabývá v dědickém právu, počínaje ustanovením § 1582 a pokračuje až do ustanovení § 1593.

2.1 Dědická smlouva jako staronový institut

Pojem dědická smlouva se objevuje v novém občanském právu jako staronový institut, jelikož dědickou smlouvu do roku 1950 naše právo znalo. České právo dědickou smlouvu znalo do účinnosti občanského zákoníku č. 41/1950 Sb., který poté dědickou smlouvu odstranil z českého občanského práva na velmi dlouhou dobu. Dědická smlouva se opět objevila v novém občanském zákoníku. Nový občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník v platném znění je platný od 22. 3 2012 a jeho účinnost se datuje k 1.1. 2014. Návrat dědické smlouvy do nového občanského zákoníku vedl přes návrat určitých tradičních institutů, které byly známy v obecném občanském zákoníku z roku 1811. Dále bylo také zapotřebí nahlédnout do právních úprav některých zemí v Evropě, které dědickou smlouvu ve svém právním řádu mají. Tento dědickoprávní institut existuje v mnoha zemích jako je například Švýcarsko, Německo, Francie či Rakousko (Hurdík, 2013).

Obecný zákoník občanský znal dědickou smlouvu upravenou jako smlouvu svatební, což tedy znamenalo, že smlouva mohla být uzavřena jen mezi manželi. Při tvorbě nového občanského zákoníku se ohledně dědické smlouvy vedly dlouhé diskuze. Přemýšlelo se, zdali se přiklonit k tradicím obecného občanského zákoníku

a k úpravě rakouského práva, která také umožňuje uzavření dědické smlouvy pouze manželům nebo se raději vydat širší cestou, kterou zvolilo například Švýcarsko či Německo. Švýcarská ani německá úprava totiž nelimituje zůstavitele, aby jako smluvního dědice určil pouze manžela (Bednář, 2017). *„Po mnoha diskusích se jevilo jako nejvhodnější řešení přiklonit se k liberální úpravě švýcarské, která umožňuje zůstaviteli co nejširší možnost volby osoby smluvního dědice. Došlo proto k odklonu od rakouské úpravy, protože nebyl shledán důvod, proč by měl být zůstavitel ve volbě smluvního dědice, jakkoliv omezován, a zároveň zde nebyl žádný důvod činit rozdíl mezi okruhem potenciálních dědiců v případě testamentární dědické posloupnosti a posloupnosti na základě smlouvy. Smluvním dědicem proto může být i osoba právnická. Zákon zároveň stanovuje, že dědickou smlouvou lze povolat i smluvního odkazovníka, a to na základě ust. § 1583 o. z.“* (Bednář, 2017, cit. 14.11.2018).

Jedním z pramenů, ze kterého současný občanský zákoník čerpal, je německý občanský zákoník. Důvodem, proč autoři současného občanského zákoníku čerpali inspiraci od našich sousedů je fakt, že dědické právo je v BGB velmi podobně upraveno, jako to naše. Zůstavitel má v BGB relativně široký prostor pro to, aby se rozhodl, jak naloží se svojí poslední vůlí. Základní rysy dědické smlouvy, kterou BGB upravuje, jsou shodné s úpravou dědické smlouvy, kterou lze nalézt v obecném zákoníku občanském, který pochází z roku 1811 (Dobešová, 2012).

2.2 Pojem a podstata dědické smlouvy

Dědická smlouva je nejsilnější dědický titul, tudíž má přednost před děděním na základě závěti či před děděním ze zákona. Pod pojmem dědická smlouva si lze představit pořízení v případě smrti, která je dvoustranným právním jednáním, čímž se liší od dovětku nebo od závěti. Znamená to tedy, že zůstavitel v dědické smlouvě určí druhou smluvní stranu či třetí osobu za dědice nebo odkazovníka svého jmění a druhá strana tuto skutečnost přijímá, což definuje ustanovení § 1582. U dědické smlouvy je zapotřebí, aby byla uzavřena formou veřejné listiny, tedy notářským zápisem, což upravuje ustanovení § 1582 odstavec 2 občanského zákoníku. Pokud by dědická smlouva nebyla uzavřena v této formě, mohla by být chápána jako závěť, za předpokladu, že by splňovala všechny zákonem stanovené formální podmínky, které se k závěti vážou, což definuje ustanovení § 1591 (Eliáš, 2014).

Dědickou smlouvu lze uzavřít:

- se smluvním dědicem,
- se smluvním dědicem, jakožto s manželem či manželkou zůstavitele,
- ve prospěch třetí strany. V této situaci, závazek, že se určená třetí osoba stane dědici nebo odkazovníkem, přijímá druhá osoba, se kterou je sepsána dědická smlouva (např. zůstavitel nemá manželku, je bezdětný a rozhodne se, že se smluvně zaváže, že dědicem jeho majetku bude nezletilý synovec, dědickou smlouvu tedy uzavře se svým bratrem ve prospěch bratrova syna),
- se smluvním odkazovníkem. *„S odkazovníkem je nicméně možné uzavřít i darovací smlouvu závislou na podmínce, že obdarovaný dárce přežije, tedy darování pro případ smrti, které by se považovalo za odkaz (§ 2063 o. z.). Aby se darování pro případ smrti považovalo za odkaz, nesmí dárce obdarovanému vydat listinu, že se vzdává práva dar odvolat. Oproti dědické smlouvě nejsou strany smlouvy vázány obligatorní formou notářského zápisu ani omezením rozsahu pozůstalosti, která je touto smlouvou odkazována“* (Holíková, 2015, 15.10.2018).

Následky dědické smlouvy nastávají až po smrti zůstavitele. Do té doby nemá smlouva žádné právní následky. Hlavní podmínkou, která musí být splněna, je podmínka smrti. Jakmile tato skutečnost nastane, začíná se s vypořádáním dědictví. Dědická smlouva má před všemi ostatními tituly přednost, jelikož se jedná o nejsilnější dědický titul, který je založen na svobodné vůli a dobrovolnosti zůstavitele (Valentík, 2012).

Dalším pořízením pro případ smrti může být závěť. Mezi základní vlastnosti závěti patří, že ji může zůstavitel během svého života doplnit, změnit či zcela odvolat, a to jednostranným právním jednáním. To je zásadní rozdíl oproti dědické smlouvě, kdy zůstavitel nemůže nikdy jednat jednostranně, ale vždy u toho musí být přítomna i strana druhá. Dvě strany se mohou domluvit o dědictví vzájemně, nebo existuje možnost, že za dědice bude povolána třetí strana. Hovoří-li se v dědické smlouvě o povolání určité osoby za dědice, jedná se o dědice presemptivního, neboť má možnost dědictví odmítnout nebo zažádat o soupis pozůstalosti, i přestože se jedná o smlouvu (Eliáš, 2014).

3 Základní principy úpravy dědické smlouvy

V první části této kapitoly se diplomová práce zabývá formou dědické smlouvy. Druhá kapitola náleží neopominutelnému dědici, který v dědickém řízení hraje velmi významnou roli, mimo jiné je zde zmíněno i vydědění a jeho zákonné důvody. Podmínky dědické smlouvy jsou vypsány v třetí kapitole této části. Obecně k tématu pořízení dědické smlouvy je věnována předposlední kapitola této části. Kapitulu uzavírá dědická smlouva uzavřená mezi manželi, která je zde věnována pozornost zejména proto, že se řadí mezi zvláštní typy dědické smlouvy.

3.1 Forma dědické smlouvy

Na základě ustanovení § 1582, odstavec 2 může být dědická smlouva uzavřena jen formou veřejné listiny, tedy formou notářského zápisu, čímž se velmi odlišuje od závěti, kterou zůstavitel může sepsat sám vlastní rukou. Sepsání dědické smlouvy před notářem předpokládá, že notář mimo jiné ověří způsobilost zůstavitele, který chce dědickou smlouvu uzavřít, respektive notář ověří, že zůstavitelův opatrovník souhlasí s uzavřením dědické smlouvy. Pokud chtějí dvě strany mezi sebou uzavřít dědickou smlouvu, musí ji uzavřít osobně, což znamená, že k notáři se musí dostavit nejen zůstavitel, ale i strana, která dědictví přijímá. Není tedy možné, aby jedna strana byla zastoupena zmocněncem na základě plné moci (Novotná, Novotný, 2017).

Dědická smlouva je dvoustranným jednáním. Někdy je ale možné i jednání vícestranné. Vícestranné jednání znamená, že na straně smluvního dědice nebude jedna osoba, ale bude tam osob více. Také je možné si představit takovou dědickou smlouvu, kde nebude figurovat jen jeden zůstavitel, ale bude tam zůstavitelů více. V praxi se však tato dědická smlouva nedoporučuje a je lépe ji po notáři vůbec nepožadovat, jelikož s sebou přináší řadu problémů. Důvodem, proč se tato smlouva nedoporučuje je skutečnost, že listina dědické smlouvy by tak musela být uplatňována ve dvou nebo více řízeních o pozůstalosti, které by na sobě nebyly vůbec závislé. Dalším vyplývajícím problémem je i evidence takovéto dědické smlouvy (Eliáš, 2014).

Základním předpokladem pro platnou dědickou smlouvu je dodržení podmínek vyplývajících z ustanovení § 1584 a 1585. Dědickou smlouvu smí uzavřít jen plně svéprávný zletilý zůstavitel. Občanský zákoník tuto skutečnost vymezuje v § 1584,

odstavec 1, takto: „*Dědickou smlouvu může uzavřít zletilý zůstavitel, který je plně svéprávný; je-li zůstavitel ve svéprávnosti omezen, může dědickou smlouvu uzavřít a závazek z ní změnit se souhlasem opatrovníka*“. Jak je sepsáno v občanském zákoníku, § 1585 odstavec 2: „*Kdo byl ve svéprávnosti omezen pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů nebo chorobnou závislost na hráčské vášni představující závažnou duševní poruchu, může pořídit dědickou smlouvu jen o majetku, o němž je způsobilý pořídit závěti. Z tohoto majetku se počítá čtvrtina vyhrazená pořízení podle jeho zvlášť projevené vůle*“. Další důležitou skutečností je to, že pokud se zůstavitel rozhodne pro dědickou smlouvu, nemůže ji uzavřít o celé pozůstalosti, což je stanoveno v § 1585 odstavec 1: „*Dědickou smlouvou nelze pořídit o celé pozůstalosti. Čtvrtina pozůstalosti musí zůstat volná, aby o ní zůstavitel mohl pořídit podle své zvlášť projevené vůle. Chce-li zůstavitel zanechat smluvnímu dědici i tuto čtvrtinu, může tak učinit závětí*“. Jedna čtvrtina zůstává volná a pokud i tu chce zůstavitel nechat dědici, který byl určen v dědické smlouvě, může to udělat pomocí závěti. Pokud zůstavitel nese-psal závět, bude tato volná čtvrtina majetku přerozdělena podle zákonné dědické posloupnosti. Ačkoliv tedy dědická smlouva znamená pro zůstavitele širší svobodu v tom, jak se svým majetkem naloží, rozsah majetku, o kterém se dědická smlouva může pořídit, je omezující. Toto limitující ustanovení v zahraničních úpravách není tak běžné. Kvůli tomuto omezení může v praxi nastat několik otázek, na které, když se odpoví, vyvstane najevo, proč se zatím lidé dědickou smlouvou bojí využívat a raději se přiklání k jiným institutům, které jsou pro ně více jasnější a v praxi známější. Této problematice se bude tato diplomová práce věnovat v kapitole číslo 4 (Bednář, 2017).

Důvodová zpráva k dědické smlouvě definuje dědickou smlouvu jako dvojí smíšený právní útvar mezi závětí a smlouvou. Pro dědickou smlouvu platí, že je to dvoustranné právní jednání jako obecně platí pro veškeré smlouvy, ale na druhou stranu je v ní závazné určení dědice, což znamená, že na dědickou smlouvu dopadají ustanovení týkající se závěti „*V tomto směru bude asi trvat dlouho, než se sjednotí názory na to, která z obecných ustanovení týkající se smlouvy lze aplikovat na smlouvu dědickou*“ (Šešina, 2012, str. 4).

Je důležité, aby dědická smlouva splnila formální náležitosti a splnila podmínky, které jsou definovány v ustanovení § 1584 a 1585. Pokud by toto nesplňovala,

mohla by být neplatná. Jako neplatná může být dědická smlouva shledána v případě, pokud spolu zůstavitel a dědic sepíší dědickou smlouvu, podepíší ji, ale nedodrží přitom formu veřejné listiny, kterou zákon vyžaduje. Pokud zůstavitel nedodrží dovolený věcný rozsah a pořídí-li dědickou smlouvu o více než $\frac{3}{4}$ pozůstalosti, dědická smlouva nemůže být uznána jako platná. Další možnou příčinou neplatnosti dědické smlouvy je situace, kdy dědickou smlouvu uzavře nezpůsobilá osoba, například nezletilá osoba. Další důvody o neplatnosti plynou z občanského zákoníku z ustanovení o smlouvách. Přestože dědická smlouva je v těchto případech neplatná, může být považována za závěť, pokud splňuje všechny formální a materiální náležitosti, které jsou u závěti zapotřebí, což je definováno v ustanovení § 1591 občanského zákoníku. Problematikou neplatnosti dědické smlouvy se podrobněji věnuje čtvrtá kapitola této diplomové práce (Novotná, Novotný, 2014).

3.3 Subjekty dědické smlouvy

Za subjekt dědické smlouvy se považuje zůstavitel a druhá smluvní strana. Druhou smluvní stranou se rozumí osoba, kterou zůstavitel povolá za budoucího dědice. Smluvní stranou může být i třetí osoba. Tyto skutečnosti stanovuje NOZ v § 1582 „*Dědickou smlouvou povolává zůstavitel druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana to přijímá*“. Manželé jsou považovány za zvláštní subjekty dědické smlouvy a této problematice se věnuje kapitola 3.6 (Novotný, Novotná, 2017).

3.3.1 Nepominutelný dědic

V dědické smlouvě nesmí zůstavitel zapomenout na své nepominutelné dědice. Jedná o potomky zůstavitele, kteří nebyli z dědictví vyloučeni, nebo se ho sami nezřekli. Nepominutelný dědic, který neuzavřel dědickou smlouvu, nebyl vyděděn ani se dědictví nevzdal má právo na to, aby svůj podíl následně vymáhal po ostatních dědicích (Eliáš, 2014).

„*Dědické právo zajišťuje zvláštní postavení nepominutelným dědicům. Zdejší právo zúžilo jejich okruh pouze na zůstavitelovy potomky, jakkoli se v zahraničí mezi nepominutelné dědice řadí i manžel zemřelého – a také jeho rodiče, pokud nejsou s to se sami žít. Privilegované postavení manžela bylo u nás zrušeno v roce 1950, rodiču pak v roce 1964*“ (Eliáš, 2014, str. 310). Nový občanský zákoník neobnovil

dědickoprávní ochranu pro manžela či rodiče zůstavitele, ale našel řešení v podobě práv na zaopatření těchto osob, což definuje ustanovení §1666 a 1668 občanského zákoníku. Pozice nepominutelných dědiců zůstala tedy jen potomkům zůstavitele (Eliáš, 2014).

Nepominutelnými dědici jsou děti zůstavitele, a pokud nedědí, jsou to pak jejich potomci. Pokud dojde k uzavření dědické smlouvy, z dědictví nesmějí být vyloučeni děti zůstavitele, případně, jestli zůstavitel své děti přežije, jejich potomci, kteří jsou nazýváni nepominutelnými dědici. Povinný díl pozůstalosti zůstavitele musejí nepominutelní dědici dostat vždy. Vyjímky tvoří situace, kdy se z důvodu vymezeným zákonem rozhodne zůstavitel nepominutelného dědice vydědit. Dalším případem, kdy nepominutelný dědic nedědí je, že se v dědické smlouvě svého dědictví dobrovolně a sám zřekl nebo je dědicky nezpůsobilý (Dlouhá, 2018).

V případě, že neexistují žádné důvody k vydědění, musejí nepominutelní dědici získat svůj povinný díl. Znamená to tedy, že zůstavitel formálně neučinil žádné kroky, které by vedly k vydědění jeho nepominutelných dědiců a zároveň také musí platit, že tyto nepominutelní dědici mohou dědictví nabýt (Švestka, 2014).

Nutno říci, že základním pravidlem dědického práva je fakt, že pozůstalost není možné někomu vnutit. Zůstavitel nemůže svým dědicům zabránit, pokud se rozhodnou, že dědictví odmítají. Zůstavitel se tedy může rozhodnout, zda svůj majetek přenechá svým potomkům dle dědické posloupnosti, nebo zda sepíše svoji poslední vůli, zabránit dědicům v jejich rozhodnutí, že dědictví odmítají, ale nemůže. Pokud se dědici rozhodnou, že dědit odmítají, musí tak výslovně prohlásit před soudem, což je v době po zůstavitelovi smrti. Odmítnutí lze učinit do jednoho měsíce od doby, kdy dědici bylo soudem vyrozuměno, že má právo na odmítnutí dědictví (Eliáš, 2014). Další rozhodnutí, které může dědic udělat je, že se svého dědictví vzdá, což je definováno v ustanovení § 1490 občanského zákoníku. Vzdání dědictví je definované takto: *„Dědic, který dědictví neodmítl, se jej může před soudem v řízení o dědictví vzdát ve prospěch druhého dědice; učiní-li tak nepominutelný dědic, vzdává se tím také práva na povinný díl s účinností i pro své potomky. Souhlasí-li i druhý dědic, použijí se obdobně ustanovení § 1714 a 1720, nesouhlasí-li však, k vdání dědictví se nepřihlíží“*. Pokud tedy existuje situace, že měl zůstavitel více potomků, může se jeden z těchto potomků, který je dědicem zůstavitelova majetku, vzdát svého dědictví ve prospěch dalšího dědice. Druhý dědic musí

souhlasit s touto skutečností a posléze získává podíl dědice, který se dědictví vzdal (Eliáš, 2014).

Než vstoupil v platnost nový občanský zákoník, a tedy s ním i dědická smlouva, měli potomci zůstavitele vysokou zákonnou ochranu. Pokud byl potomek nezletilý, náležel mu celý jeho zákonný díl, zletilý potomek měl nárok na polovinu zákonného podílu. Oba případy vedly k tomu, že potomci zůstavitele měli vysokou jistotu, co po smrti zůstavitele získají. Nehledělo se na to, že měl zůstavitel nemocného sourozence či jiné příbuzné, kteří se o něho vždy starali, a kteří by jistě uvítali finanční pomoc v podobě pozůstalosti, pozůstalost po matce či otci připadla celá nezletilému dítěti. Nový zákoník ale přišel s razantními změnami. Vycházíme ze současného občanského zákoníku, ustanovení § 1643, odstavec 2 zní takto: *„Je-li nepominutelný dědic nezletilý, musí se mu dostat alespoň tolik, kolik činí tři čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu. Je-li nepominutelný dědic zletilý, musí se mu dostat alespoň tolik, kolik činí čtvrtina jeho zákonného dědického podílu“*. Dále je důležité vycházet z ustanovení §1644, odstavec 1: *„Povinný díl může být zůstaven v podobě dědického podílu nebo odkazu, ale musí zůstat zcela nazatížen“*.

Ani dědická smlouva nebrání vydědění. Existují zákonné důvody, díky kterým zůstavitel může (ale nemusí) své nepominutelné dědice vydědit. Vydědění znamená, že se nepominutelný dědic vylučuje z jeho práva na povinný díl nebo jej jde v jeho právu na tento povinný díl lze zkrátit. Občanský zákoník určuje v ustanovení § 1646, odstavec 1 přesnou dikci, kdy zůstavitel může vydědit nepominutelného dědice. *„Zůstavitel může vydědit nepominutelného dědice, který*

- a) mu neposkytl potřebnou pomoc v nouzi,*
- b) o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevovat měl,*
- c) byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze nebo*
- d) vede trvale nezřízený život.*
- e) Dále § 1646, odstavec 2 udává: „Zůstavitel může i nepominutelného dědice, který je nezpůsobilý dědit, a proto je z dědického práva vyloučen“. Občanský zákoník nezapomíná ani na potomky vyděděného potomka. Jestliže se zůstavitel rozhodne, že vydědění například svého syna, který*

vede nezřízený život, pod čímž si můžeme představit, že je například drogově či alkoholově závislý, nemusí dědit ani dědi tohoto nepominutelného dědice, který byl vyděděn. Přesněji to je uvedeno v občanském zákoníku, § 1646, odstavec 3: „Přežije-li vyděděný potomek zůstavitele, nedědí ani potomci vyděděného potomka, ledaže zůstavitel projeví jinou vůli. Nedožije-li se vydědění potomek smrti zůstavitele, pak jeho potomci dědí vyjma těch, kteří jsou samostatně vyloučeni z práva dědického“.

Dalším důvodem, který vede k vydědění je obava, že nepominutelný dědic si vede tak marnotratně a je velmi zadlužen, tudíž by pro své potomky nemohl zachovat povinný díl, což je stanoveno § 1647. Zůstavitel to může ale učinit jen tak, že povinný podíl nepominutelného dědice, kterého se rozhodl vydědit, zůstaví pro jeho děti. Pokud není dětí, lze tento podíl pozastavit pro jejich potomky (Holíková, 2015). Existují situace, kdy zůstavitel svého potomka nechce z dědění vyloučit, i přestože ví, že jeho syn nebo dcera o něj celý život nejevili opravdový zájem, nebo když ví, že se dopustili úmyslného a nedbalostního činu, na jehož základě by je zůstavitel mohl vydědit. Tento případ je ošetřen v občanském zákoníku v ustanovení § 1648: *„Nevysloví-li zůstavitel důvod vydědění, má nepominutelný dědic právo na povinný díl, ledaže se proti němu prokáže zákonný důvod vydědění.“*

Na základě dědické smlouvy je také možné, že se zůstavitel může se svými dědici (zákonými či nepominutelnými) dohodnout, že se dědictví zřeknou a dědictví tedy převezme osoba, která bude v dědické smlouvě určena. Důležitým poznatkem je, že smlouva může být uzavřena ve prospěch třetí osoby, což znamená, že dědic, který bude zapsán v dědické smlouvě, nemusí být smluvní strana. *„V takovém případě platí, že zřeknutí se dědictví pozbývá právních účinků, pokud z jakéhokoli důvodu dědic povolaný dědickou smlouvou nedědí“* (Novotný, Novotná, 2017, str. 91).

V praxi se lze setkat i s případy, kdy je dědice jeho dědické právo odejmuto ze zákona. Tyto případy jsou označeny jako dědická nezpůsobilost nebo nehodnost. V novém občanském zákoníku upravuje tyto případy v zákoně § 1481 až 1483. Ustanovení §1481 udává, že z dědického práva musí být vyloučena osoba, která se dopustila úmyslného trestného činu vůči zůstaviteli, nebo vůči zůstavitelově manželce, předku či potomku. Ten, kdo se dopustil zavrženíhodného činu proti

zůstavitelově poslední vůle, je z dědického práva také vyloučen. Tento čin se projevujem tím, že dědic zůstavitele donutí nebo lstivě svede k projevu poslední vůle, nebo že se snažil jeho poslední vůli překazit, zataji, zničit či zfalšovat. Nutno ale dodat, že záleží na vůli zůstavitele, který může tento čin výslovně prominout. Ustanovení § 1482 je spojeno s případem, kdy jeden z manželů podá návrh na rozvod manželství z důvodu, že se vůči němu dopustil druhý z manželů činu, který odpovídal činům domácího násilí, a kdy navrhoval tohoto obvinění v průběhu řízení zemřel. Dle tohoto zákona je z dědického práva po dítěti dle zákonné posloupnosti vyloučen rodič, který byl zbaven rodičovské odpovědnosti. Ustanovení § 1483 udává, že: *„Potomek toho, kdo je vyloučen z dědického práva, nastupuje při zákonné dědické posloupnosti na jeho místo, i když vyloučený přežije zůstavitele. To neplatí v případě stanoveném v § 1482 odst. 1“* (Eliáš, 2014).

3.4 Podmínky dědické smlouvy

Velkou výhodou dědické smlouvy je, že smluvní strany mají smluvní volnost. Smluvní volnost znamená, že si smluvní strany mezi sebou mohou ujednat téměř cokoli, co není proti právním předpisům, anebo co neodporuje dobrým mravům či veřejného pořádku. Můžou si tedy mezi sebou ujednat různé podmínky plnění a například formu úplaty, pokud se smluvní strany dohodnou, že mezi sebou uzavřou dědickou smlouvu za úplatu (Eliáš, 2014).

Existují práva, která jsou spjata s dědickou smlouvou a jejichž vznik a zánik lze vázat na splnění podmínek. V souvislosti k podmínkám vážících se k dědické smlouvě je potřeba zmínit ustanovení § 1587 občanského zákoníku, které odkazuje na podmínky, které se váží na obecnou část. *„Z tohoto ustanovení a také z díkce ustanovení o vedlejších doložkách v závěti je třeba dovozovat, že na dědickou smlouvu se neuplatní striktnější omezení týkajících se podmínek tak, jak budou formulovány např. v § 1551 a 1552 o.z., ale budou na ně aplikována ustanovení o právním jednání podle obecné části občanského zákoníku“* (Bednář, 2017, cit. 14.11. 2018). Tedy pro podmínky dědické smlouvy dle občanského zákoníku platí ustanovení § 548 a 549.

Ustanovení § 548 je definováno takto:

- (1) *Vznik, změnu nebo zánik práv lze vázat na splnění podmínek. Je-li zánik práva a povinnosti vázán na nemožnou podmínku, nepřihlíží se k ní.*

- (2) *Podmínka je odkládací, závisí-li na jejím splnění, zda právní následky jednání nastanou. Podmínka je rozvazovací, závisí-li na jejím splnění, zda právní následky již nastalé pominou.*
- (3) *Neplyne-li z právního jednání nebo jeho povahy něco jiného, má se za to, že podmínka je odkládací.*

Dále o podmínkách v dědické smlouvě platí ustanovení § 549, které je definováno takto:

- (1) *K splnění podmínky se nepřihlíží, způsobí-li její splnění záměrně osoba, která není oprávněna tak učinit a které je splnění podmínky na prospěch.*
- (2) *Zmaří-li záměrně, aniž je k tomu oprávněna, splnění podmínky strana, které je nesplnění podmínky na prospěch, považuje se podmínka za splněnou.*

V otázce podmínek pro smluvního dědice neplatí to samé, co pro závětního dědice, tedy jak zní ustanovení § 1561: „*Směřuje-li podmínka k jednání dědice nebo odkazovníka, které jím může být opakováno, musí být znovu znovu vykonáno po smrti zůstavitele, třebaže se tak stalo již za zůstavitelova života, není-li zřejmá jiná vůle zůstavitele*“. Z ustanovení § 1587, které cituje podmínky dědické smlouvy a uvádí, že pro dědickou smlouvu platí ustanovení § 548 a § 549, plyne, že smluvnímu dědici nebrání nic v tom, aby podmínky plynoucí z dědické smlouvy splnil během života zůstavitele a po jeho smrti nemusel tyto podmínky opakovat. „*Jelikož se o dalších vedlejších doložkách zde nemluví, dá se z toho dovodit, že příkazy a doložení času, upravené ustanovením v dědickém právu, budou možné a tedy mohou být vtěleny do dědické smlouvy*“ (Šešina, 2012, str. 4).

Nepřihlíží se tedy k podmínce, u které se ví, že je nesplnitelná. Dědická smlouva může být neplatná, pokud jsou v ní uvedeny podmínky, které jsou v rozporu se zákonem či jsou nesrozumitelné a není tedy jasně určeno, co podmínka znamená. Otázkou ale je, co se děje s dědickou smlouvou, ve které je uvedena podmínka, která například smluvnímu dědici přikazuje či zakazuje uzavřít sňatek. Je totiž nutné brát na vědomí, že dědickou smlouvu spolu uzavírají dvě strany, a to zcela svobodně. Tuto skutečnost navíc utvrzuje fakt, že dědická smlouva musí mít dle zákona formu veřejné listiny a předpokládá se tedy, že obě smluvní strany vědí, jaké následky mohou mít jejich jednání. Smluvní strany spolu dědickou smlouvu uzavírají

zcela svobodně a není tedy zakázáno, aby smluvní dědic souhlasil s tím, že v dědické smlouvě bude uvedena podmínka, ve které je uvedeno, že své dědictví nabyde v případě, pokud uzavře sňatek. Závěť tuto podmínku zcela zakazuje, jelikož zůstavitel nemůže smluvnímu dědici zasahovat do jeho osobního statusu. U dědické smlouvy to však neplatí, jelikož smluvní dědic se k této podmínce může sám zavázat a dát k ní souhlas (Bednář, 2017).

Vrátíme-li se k ustanovení § 1552, které platí pro závěť: *„Nepřihlíží se k vedlejší doložce, kterou zůstavitel ukládá dědici nebo dokazovníku, aby uzavřel či neuzavřel manželství, popřípadě aby v manželství setrval, anebo aby manželství zrušil. Zůstavitel však může zřídit někomu právo na dobu, než uzavře manželství“*, je nutno říct, že existují lidé, kteří se problematikou dědické smlouvy zabývají, kteří tuto přísnou dikci vnímají jako problematickou. Faktem, proč někteří tuto ustanovení vnímají spíše negativně je skutečnost, že si tito autoři myslí, že pro zůstavitele může manželství jeho dědice znamenat jeho legitimní zájem. Otázkou však zůstává, co by se dělo potom, kdy by toto ustanovení v občanském zákoníku nebylo. Lze si totiž představit, že zůstavitel by podmínkou o uzavření či zrušení manželství mohl svého dědice svést na zcela jiné myšlenky či chování. Dědic, který je dychtivý po dědictví by totiž zcela jistě mohl splnit podmínky, které by zůstavitel do závěti uvedl, aniž by o tom byl skutečně přesvědčen (Bednář, 2017). Pokud v dědické smlouvě budou sjednány podmínky, ať už odkládací či rozvazovací, neměl by zůstavitel zapomenout určit, jak se má s pozůstalostí naloženo do té doby, dokud nebude splněna odkládací podmínka nebo jak má být s pozůstalostí naloženo poté, co bude rozvazovací podmínka splněna. (Novotný, Novotná, 2017).

„Ačkoliv je dědická smlouva systematicky řazena do části třetí občanského zákoníku věnované dědickému právu, tak se jedná o závazek a je možné na ni přiměřeně užít veškerá obecná ustanovení o závazcích. Na dědickou smlouvu lze vztáhnout i úpravu neúměrného zkrácení či lichvy, stejně jako lze v případě dědické smlouvy využít ust. § 2001 a násl. o odstoupení od smlouvy“ (Bednář, 2017, cit. 14.11. 2018).

3.5 Zánik smluvních účinků

Existuje řada možností, jak lze dědickou smlouvu zrušit. Pokud chce zůstavitel dědickou smlouvu zrušit, nemůže to udělat na základě jednostranného právního jednání. Ke zrušení dědické smlouvy je zapotřebí, aby se tak stalo na základě

dvoustranného právního jednání, buď se dědická smlouva zruší, nebo se sepíše ve formě notářského zápisu nová dědická smlouva. Jiná forma zrušení neexistuje. Dědická strana je závazek pro obě strany. Zůstavitel by si při jejím sepisování měl být jistý, že druhé straně, tedy smluvnímu dědici, chce svůj majetek skutečně předat. Pokud by nastala situace, že by si zůstavitel přál, aby dědická smlouva byla zrušena nebo změněna a druhá strana by s tím nesouhlasila, nemohl by zůstavitel s touto skutečností nic dělat (Holíková, 2015).

K zániku smluvních účinků může dojít několika způsoby:

- Dědická smlouva se zruší dohodou – pokud se tak obě smluvní strany dohodnou, je možné, aby dědická smlouva byla zrušena.
- Předá-li se majetek ještě v době, kdy zůstavitel bude žít.
- Pořízením závěti – tento zánik ale musí odpovídat ustanovení v § 1590: *„Své povinnosti z dědické smlouvy může zůstavitel zrušit i pořízením závěti, K účinnosti zrušení se vyžaduje souhlas smluvního dědice učiněný ve formě veřejné listiny“*. Neznamená to tedy, že pokud zůstavitel sepíše závěť, ve které ruší dědickou smlouvu, že je tímto dědická smlouva automaticky zrušená. I v tom tkví výhoda dědické smlouvy, že nelze jednoznačně odvolat.
- Pokud je v manželské smlouvě uvedeno, je možné dědickou smlouvu zrušit rozvodem manželství – dle ustanovení v § 1593 odstavec 1: *Rozvodem manželství se neruší práva a povinnosti z dědické smlouvy, ledaže dědická smlouva určí něco jiného. Po rozvodu manželství se každá strana může domáhat, aby dědickou smlouvu zrušil soud. Soud návrhu nevyhoví, směruje-li proti tomu, kdo nezapříčinil rozvrat manželství a s rozvodem nesouhlasil“*.
- Pokud tak po rozvodu manželství rozhodl soud (§ 1593).
- Pokud došlo k tomu, že manželství bylo prohlášeno za neplatné (Dobešová, 2012).

3.6 Zvláštní ustanovení o dědické smlouvě uzavřené mezi manželi

Dědickou smlouvou uzavřenou mezi manželi se občanský zákoník zabývá v ustanoveních § 1592 a v §1593. Jak již bylo řečeno v předchozích kapitolách, obecný občanský zákoník znal dědickou smlouvu jen mezi manželi. Zůstavitel tedy ve smlouvě jako dědice mohl určit pouze svého manžela či manželku.

Dědická smlouva uzavřená mezi manželi je ojedinělá tím, že se manželé mohou jednou smlouvou vzájemně povolat za dědice. Občanský zákoník dovoluje uzavření dědické smlouvy mezi manželi dvěma způsoby. První je způsob je ten, že jeden z manželů povolává druhého z manželů za dědice nebo odkazovníka a druhá strana povolání přijímá, což je klasická obdoba dědické smlouvy. Druhým způsobem, jak lze uzavřít dědickou smlouvu mezi manželi je ten, že se manželé za dědice nebo odkazovníky povolají navzájem, což je umožněno zásadně jen manželům. Z uvedených ustanovení tedy vyplývá, že manželská dědická smlouva se od obecné úpravy dědické smlouvy liší pouze skutečností, že je nemožné, aby byla uzavřena ve prospěch třetí osoby. Snoubenci mezi sebou také mohou uzavřít dědickou smlouvu pro případ vzniku manželství, tato smlouva bude tedy obsahovat odkládací podmínku, a dědická smlouva bude účinná až vznikem manželství. Závěrem lze tedy říci, že pro dědickou smlouvu uzavřenou mezi manželi platí stejná ustanovení jako pro dědickou smlouvu dle obecné úpravy, výjimkou je pouze to, že manželé se za dědice mohou povolat vzájemně (Novotná, Novotný, 2014).

V dědické smlouvě uzavřené mezi manželi platí důležitá zásada, že pokud se manželé rozvedou, neruší se práva a povinnosti plynoucí z dědické smlouvy, ledaže by dědická smlouva určovala něco jiného. Důležité při sepisování této smlouvy je poučit o této skutečnosti manželský pár, jelikož pozdější zrušení dědické smlouvy u soudu by bylo velmi složité, zvláště tedy v případě, pokud nebude ve výroku rozsudku o rozvodu jasně uvedeno, který z manželů rozvod zapříčinil (Holíková, 2015).

Další možnou situací je, že manželství by mohlo být prohlášeno za neplatné. Tato situace by se mohla stát, pokud by bylo zjištěno, že jeden z manželů byl v době uzavření svazku v manželském vztahu s jinou osobou. Tímto prohlášením by byla zrušeny veškerá práva a povinnosti plynoucí z dědickou smlouvy. Zrušovací účinky by toto prohlášení na dědickou smlouvu nemělo jen tehdy, kdy by se jednalo o manželství, která zaniklo smrtí jednoho z manželů. V tomto případě by dědická smlouva uzavřená mezi manželi zůstala platná (Novotná, Novotný, 2014).

Z ustanovení § 718 odstavec 2 plyne: *„Smlouvou lze rovněž uspořádat majetkové poměry pro případ zániku manželství, jedná-li se o uspořádání pro případ zániku manželství smrtí, považuje se v této části smlouva za smlouvu dědickou, má-li její náležitosti“.*

4 Praktická použitelnost dědické smlouvy pro úpravu budoucích majetkových vztahů

Dědická smlouva se řadí, stejně jako například pojistná smlouva či smlouva o sázce, mezi smlouvy odvážné. Nový občanský zákoník definuje odvážnou smlouvu v ustanovení § 2756 takto: *„Závisí-li podle ujednání stran prospěch, anebo nepospěch alespoň jedné ze smluvních stran na nejisté události, jedná se o smlouvu odvážnou“*. Dědická smlouva závisí na nejisté skutečnosti, ačkoliv je v některé literatuře uvedeno, že dědická smlouva dává smluvním dědicům alespoň vyšší relativní jistotu. Na základě dědické smlouvy smluvní dědici očekávají, že v budoucnu budou dědit majetek po zůstaviteli. Na druhou stranu je ale důležité si uvědomit, že to smluvním dědicům nedává jistotu v tom, co budou dědit. Zůstavitel má totiž povoleno se svým majetkem, o kterém je sepsána dědická smlouva, během svého života libovolně nakládat. Existuje řada lidí, kteří sepisují se zůstavitelem dědickou smlouvu a o této skutečnosti nevědí. Někteří lidé si myslí, že jakmile zůstavitel sepíše se smluvním dědicem dědickou smlouvu, okamžitě tím zůstavitel přichází o právo se svým majetkem nakládat.

V této části diplomové práce je nejprve vyjasněno, co znamená, že dědickou smlouvu lze uzavřít za úplatu. Dále se tato kapitola věnuje ustanovení, které zůstaviteli umožňuje, aby během svého života se svým majetkem libovolně nakládal. Následně bude rozebrán důvod, proč lze dědickou smlouvu uzavřít jen o $\frac{3}{4}$ pozůstalosti, a nikoliv o celé pozůstalosti. Následující subkapitoly se zabývají problematikou volné čtvrtiny, neplatností dědické smlouvy a dalšími riziky plynoucí z dědické smlouvy. Závěr této kapitoly je věnován krátké statistice zabývající se četností uzavírání dědických smluv a také důvodům, proč je dědická smlouva málo využívaným institutem.

4.1 Úplatnost dědické smlouvy

Dědickou smlouvu je možné uzavřít bezúplatně, tak i za úplatu, záleží na smluvních stranách, co si mezi sebou ujednají. Občanský zákoník se problematikou úplatnosti dědické smlouvy nezaobírá.

Velkou výhodou dědické smlouvy je skutečnost, že pokud se zůstavitel rozhodne se svým smluvním dědicem na uzavření dědické smlouvy za úplatu, může tím pro sebe získat určitou protihodnotu ještě během svého života. Jestliže se obě strany

dohodnou pro uzavření dědické smlouvy za úplatu, může jim to přinést velké množství výhod. Zůstaviteli to může pomoci zejména tehdy, jestliže se nachází v tíživé finanční situaci. Například nemá žádné blízké příbuzné, kteří by mu pomohli, ale vlastní například nějakou nemovitost. Také se může jednat o situaci, kdy senior vlastní nemovitost, ale nemá dostatek financí na její údržbu či opravu. Pokud by české právo dědickou smlouvu neznalo, situace by se dala řešit tak, že by senior svůj byt či dům prodal a pořídil si byt, kde platil každý měsíc nájemné. Další možností by bylo, že by mohl svůj byt či dům prodat, ale zároveň si v této nemovitosti zřídil věcné břemeno dožití. Což by bylo ale značně nevýhodné, jelikož daná osoba by prodejem přišla o své vlastnické právo. Také by to pro ni mohlo znamenat nejistotu toho, jestli bude mít v budoucnu dostatečné množství finančních prostředků například na zaplacení nájmu, a zdali nějaké vhodné bydlení vůbec nalezne, jelikož poptávka po bytových prostorech je v současné době (rok 2018) vysoká. Díky dědické smlouvě, která je uzavřená za úplatu, se tento problém dá vyřešit. Zůstavitel nebude muset svoji nemovitost prodat, ale může uzavřít dědickou smlouvu s osobou, která má o jeho nemovitost zájem. Na základě dědické smlouvy může určit tohoto zájemce o nemovitost jako smluvního dědice. Od tohoto smluvního dědice si za tuto skutečnost sjedná odměnu. Pod touto odměnou si lze představit několik možností, jak bude stanovena:

- zůstavitel může chtít, aby veškeré výdaje, které jsou spjaté s bydlením a údržbou nemovitosti, byly smluvním dědicem po dobu zůstavitelova života hrazeny,
- další možností je, že si zůstavitel určí, jestli chce, aby se mu po uzavření dědické smlouvy vyplatila jednorázová částka, nebo aby se mu platila doživotně určitá suma (Bednář, 2017),
- zůstavitel po smluvním dědici může chtít vyplatit jednorázovou částku. Smluvní dědic se však může nacházet v situaci, kdy nemá dostatek financí, a tudíž tuto částku nemůže zůstaviteli vyplatit jednorázově. V tomto případě si mezi sebou může zůstavitel a smluvní dědic sjednat splátkový kalendář.

Zůstaviteli uzavřením dědické smlouvy je zachováno vlastnické právo k nemovitosti, tudíž se zůstavitel nemusí bát, že by neměl kde dožít. Uzavření dědické smlouvy

pro smluvního dědice znamená, že nabyl nemovitost výhodněji, než kdyby nemovitost měl v budoucnu kupovat (Bednář, 2017).

Uzavření dědické smlouvy za úplatu může ještě více utvrzovat v tom, že dědická smlouva je právem označována jako smlouva odvážná. Takto označována je dědická smlouva především proto, že pokud se zůstavitel se svým smluvním dědicem dohodne na tom, že mu smluvní dědic bude pravidelně vyplácet jakousi doživotní rentu, není přesně dané, jaká bude celková částka, za kterou nemovitost smluvní dědic vlastně získá. V tomto případě záleží na tom, jak zůstavitel bude dlouho žít. Nutno ale podotknout, že existuje možnost, aby se předem stanovila maximální výše částky, která bude jako renta zůstaviteli vyplacena. Zůstavitel se se svým smluvní dědicem může dohodnout, že mu dědic bude platit například 5.000 měsíčně, ale celková vyplacená renta nemůže přesáhnout více než 1 milion Kč (Bednář, 2017). Ještě odvážnější je dědická smlouva uzavřená za úplatu v případě, pokud se smluvní strany dohodnou na tom, že smluvní dědic vyplatí zůstaviteli jednorázovou částku.

K tématu uzavření dědické smlouvy za úplatu se váží následující dva příklady. Názorně ukazují, jak díky uzavření dědické smlouvy lze pomoci například seniorům, kteří žijí sami v domě a nemají dostatek financí na jeho chod.

Příklad 1:

„Paní Jeníčková žije sama v domku na vesnici, ale nemá dostatek peněz na pokrytí nákladů na jeho provoz. Bojí se, že brzy nebude schopna platit cenu za elektřinu, vodu a další důležité služby. Dědickou smlouvou se tedy se svým synem Pavlem dohodne, že mu domek odkáže, ale pod podmínkou, že ji nechá v tomto domě v klidu dožít a bude za ni hradit služby a opravy jejího domu“ (Wellech, 2014, str. 37).

Nutno ale zdůrazdit, že v tomto případě je syn paní Jeníčkové zletilý nepominutelný dědic (jelikož jen zletilý může uzavřít dědickou smlouvu), který by měl i v případě toho, že s ním paní Jeníčková neuzavře dědickou smlouvu, nárok na ¼ pozůstalosti. Tuto skutečnost definuje občanský zákoník ustanovením § 1642.

Příklad 2:

„Pan Novák je starý, nikoho nemá, vlastní starý dům, nutně vyžadující investice. Stará se o něj vzdálený příbuzný František. Pan Novák je opatrný, nechce na

Františka majetek převést za života, co kdyby František o dům přišel a pan Novák by šel pod most, takových už bylo, myslí si. Zároveň ví, že okny profukuje a z důchodu na nová neuspoří. K tomu ještě ČNB zvedla ceny a pan Novák opravdu využije jen stěží. František mu nabízí pravidelnou měsíční apanáž na přilepšenou, rád by se do domu přistěhoval a opravil ho, má ale strach, aby pak pan Novák dům neodkázal někomu jinému nebo ho třeba neprodal, František by pak přišel o investované peníze i promarněný čas. Proto uzavřou dědickou smlouvu na ¾ domu, kdy pan Novák Františka povolá za svého smluvního dědice (na zbývající čtvrtinu sepíše závět) a František se zaváže vyplácet panu Novákovi měsíční apanáž a provést v domě výměnu oken a zateplení fasády, aby byl dům obyvatelný“ (Charousek, 2014, cit. 22.11.2018).

4.2 Dispozice s majetkem za života zůstavitele

„Na první pohled by se zdálo, že smyslem dědické smlouvy je také to, aby dědici nějaký majetek skutečně zbyl, nikoli aby zdědil jen jakousi slupku (dědické právo) bez toho, aby byla naplněna majetkem, nikoli jen dluhy“ (Šešina, 2012, str. 5). Tento názor je však narušen § 1588 odstavec 1. Pokud se zůstavitel rozhodl, že o svém jmění pořídí dědickou smlouvu, není omezen tím, aby s tímto majetkem za svého života nemohl libovolně nakládat. První část ustanovení § 1588 odstavce 1 zní takto: „Dědická smlouva zůstaviteli nebrání, aby se svým majetkem nakládal za svého života podle libosti.“ Pro toto ustanovení jsou ale určeny zákonné nástroje ochrany, kterých může využít smluvní dědic. Pokud by došlo k situaci, že by zůstavitel uzavřel darovací smlouvu nebo pořídil pro případ smrti, které by byly neslučitelné s dědickou smlouvou, může smluvní dědic využít zákonných nástrojů ochrany a následně se dovolat neúčinnosti těchto právních jednání, což stanovuje občanský zákoník § 1588, odstavec 2: „Pořídí-li však zůstavitel pro případ smrti nebo uzavřeli darovací smlouvu tak, že to s dědickou smlouvou není slučitelné, může se smluvní dědic dovolat neúčinnosti těchto právních jednání“. Jak je tedy z ustanovení § 1588 patrné, je zde rozpor mezi odstavcem 1 a odstavcem 2. Na jedné straně se zůstaviteli dovoluje, aby se svým majetkem za svého života nakládal dle libosti, ale na straně druhé pro smluvního dědice platí, že se v určitých případech může dovolat relativní neúčinnosti. Problematice neplatnosti dědické smlouvy je věnována kapitola 4.5 (Šešina, 2012).

Mohlo by se zdát, že občanský zákoník dává smluvnímu dědici dostatečné zákonné nástroje ochrany, kterých může využít, pokud dojde k situacím, které by byly neslučitelné s dědickou smlouvou. Nahlédne-li se ale do občanského zákoníku, nikde není definováno, jak se nahlíží na situaci, jestliže zůstavitel svůj majetek, který je předmětem dědické smlouvy, v budoucnu prodá. Občanský zákoník zůstaviteli neumožňuje pořídit pro případ smrti nebo uzavřít darovací smlouvu, která není s dědickou smlouvou slučitelná, ale nezabraňuje mu to, aby v budoucnu svůj majetek, který je předmětem dědické smlouvy, prodal. Důvodová zpráva k tomuto ustanovení uvádí pouze následující: *„Dědická smlouva zakládá povolání smluvní strany za dědice – a jen to. Smluvnímu dědici má připadnout to, co po zůstavitelově smrti z jeho majetku zbude. Proto nelze zůstaviteli bránit, aby se svým majetkem nakládal za svého života zcela libovolně. Z téhož důvodu nelze na budoucí dědictví požadovat zajištění nebo převést či jinak přenést právo na budoucí dědictví ze smluvního dědice na jinou osobu“* (Nečas, Pospíšil, 2012, cit. 14.12.2018). Na základě důvodové zprávy vyplývá, že není umožněno, aby se budoucí dědictví zajistilo, z čehož vyplývá, že není možná aplikovatelnost institutů utvrzení či zajištění ve formě smluvní pokuty či zástavního práva. Tato tvrzení však je v rozporu s povahou dědické smlouvy, která umožňuje, aby si smluvní strany mezi sebou ujednaly, jakými způsoby svá práva a povinnosti do budoucna ošetří.

V rozporu s předchozím tvrzením ale některá literatura instituty zajištění naopak doporučuje. Pro smluvního dědice nastává riziko ve chvíli, kdyby si se zůstavitelem sepsal dědickou smlouvu za úplatu a zůstavitel by mohl ještě během svého života přijít o vlastnictví k předmětu dědické smlouvy, což by pro smluvního dědice znamenalo, že by nezdědil nic. Na druhou stranu je smluvní dědic chráněn tím, že dědická smlouva je chápána i jako závazek, tudíž z ní plynou ustanovení o závazcích. Příkladem jsou ustanovení o zajištění dluhu. Může se jednat například o smluvní pokutu. Smluvnímu dědici se ale smluvní pokuta samostatně nedoporučuje, jelikož pro něj není výhodná. Smluvní pokuta řeší sice sankce za to, že druhá strana nesplnila povinnosti, které ze smlouvy vyplývají, ale na druhou stranu to smluvnímu dědici nedává žádnou jistotu, že předmět dědické smlouvy opravdu zdědí. Smluvní pokutu se doporučuje kombinovat například se zástavním právem, zajišťovacím převodem práva a jinými instituty, jejichž kombinace dohromady se smluvní pokutou byla ve prospěch oběma stranám (Bednář, 2017).

Právo smluvnímu dědici na dědictví vzniká až ve chvíli smrti zůstavitele. Do té doby smluvní dědic nenabývá práva k majetku, který byl určen v dědické smlouvě. V návaznosti na ustanovení § 1588 odstavec 1, který zůstaviteli nebrání v tom, aby se za svého života se svým majetkem nakládal dle libosti, lze uvést následující příklad.

Příklad 3:

„Paní Pavelková sepsala dědickou smlouvu se svým sousedem, na základě které má soused po její smrti zdědit její automobil a garáž. Po nějaké době se rozhodne vzít si úvěr, za který bude ručit právě garáží. Soused, kterému má garáž později připadnout, nemůže nijak zabránit tomu, aby paní Pavelková garáží ručila. On sám ovšem tuto garáž zastavit nemůže, protože mu nepatří. Ani autem nemůže soused jezdit nebo s ním jakkoli disponovat. Kdyby navíc auto paní Pavelková nabourala tak, že už by nebylo možné ho používat a muselo by se sešrotovat, soused by ho ani nikdy nezdědil – jednoduše by neměl co dědit“ (Wellech, 2014, str. 39).

Na základě ustanovení § 1588 nemůže soused paní Pavelkové zasahovat do jejího počínání. Soused paní Pavelkové je smluvní dědic, kterého lze označit jako čekatele na dědictví. *„Dědická smlouva totiž zakládá jen povolání smluvní strany za dědice – smluvnímu dědici má pak připadnout to, co po zůstavitelově smrti z jeho majetku zbude“ (Novotná, Novotný, 2014, str. 77).*

Zákonodárce vychází z předpokladu, že je jen na svobodné vůli zůstavitele, komu a co odkáže. Druhá strana, tedy smluvní dědic, je dědickou smlouvou pouze povolán k tomu, že mu připadne taková část majetku, která zbyla po smrti zůstavitele. Následující příklad číslo 4 je uveden pro lepší představu situace, kdy zůstavitel během svého života nabyde další majetek, na který se však dědická smlouva nevztahuje.

Příklad 4:

„Pan Daněk sepsal dědickou smlouvu se svým synovcem Liborem. Na základě této smlouvy převedl pan Daněk na Libora všechny nemovitosti, které vlastnil, konkrétně byt a chatu na venkově. Několik let po sepsání této smlouvy si pan Daněk koupil ještě garáž kousek od svého bytu. Na tuto garáž se ale dědická smlouva nevztahuje. Pokud pan Daněk zemře, může v dědickém řízení získat garáž někdo jiný, kdo bude

dědit ze zákona. Libor, který měl původně podle dědické smlouvy získat všechny nemovitosti pana Daňka, tuto garáž nezdědí (Wellech, 2014, str. 37).

Pokud se zůstavitel rozhodne, že majetek převede na svého smluvního dědice ještě za svého života, je mu to umožněno, což definuje ustanovení § 1589 odstavec 1: *„Dohodnou-li se strany, že zůstavitel převede na smluvního dědice majetek již za svého života, může být tento majetek sepsán ve formě veřejné listiny. V takovém případě, nepřevé-li zůstavitel všechn svůj majetek, anebo získá-li po převodu další majetek, se dědická smlouva vztahuje jen na majetek takto sepsaný, ledaže bylo ujednáno něco jiného“.* Z tohoto ustanovení vyplývá, že dědická smlouva se nevztahuje na majetek, který nebyl takto sepsaný, pokud se tedy strany nedohodly jinak. Veškerý jiný majetek, který zůstavitel za svého života ještě nabyt a dědickou smlouvou by nebyl dotčen, bude po smrti zůstavitele rozdělen dle zákonné posloupnosti, nesepsal-li zůstavitel jiné pořízení pro případ smrti. (Šešina, 2012).

Ustanovení § 1589 odstavec 2 zní: *„Uskutečnilo-li se odevzdání ještě za života, přecházejí práva a povinnosti z dědické smlouvy na dědice smluvního dědice, ledaže bylo ujednáno něco jiného“.* Dle názoru JUDr. Martina Šešiny je ustanovení tohoto paragrafu neúplné. Přečte-li se totiž toto ustanovení, není zcela jasné, co je myšleno pod pojmem „odevzdání ještě za života“. Toto ustanovení může být matoucí, jelikož není přesně definované, zdali je pod tímto pojmem „odevzdání ještě za života“, myšleno za života zůstavitele či za života smluvního dědice. *„Důvodová zpráva k tomuto ustanovení uvádí, že v tomto ustanovení jde o případ, kdy bylo dědictví smluvně přenecháno za protiplnění a smluvní dědic vzhledem k okamžiku své smrti nedědí“* (Šešina, 2012, str. 5). Tato skutečnost ale není z ustanovení patrná. JUDr. Martin Šešina pokračuje *„Mám za to, že v odst. (2) chybí za slovy „Uskutečnilo-li se odevzdání ještě za života“ slova „smluvního dědice“.* Pak by celé znění dávalo ten smysl, že bylo-li dle odst. (1) ujednáno, že dědická smlouva se nadále vztahuje i na ostatní, než již převedený majetek, a nabyvatel sepsaného majetku poté zemře, přecházejí práva a povinnosti z dědické smlouvy na dědice smluvního dědice za předpokladu, že tak bylo stranami v dědické smlouvě ujednáno“ (Šešina, 2012, str. 6). Jak udává autor článku, jedná se jen o jednu možnou interpretaci a je možné, že se k tomuto tématu vyskytuje i jiný výklad (Šešina, 2012).

4.3 Důvod, proč lze dědickou smlouvu uzavřít jen o $\frac{3}{4}$ pozůstalosti

Občanský zákoník stanoví v § 1585 odstavec 1, že „*Dědickou smlouvou nelze pořídit o celé pozůstalosti. Čtvrtina pozůstalosti musí zůstat volná, aby o ní zůstavitel mohl pořídit podle své zvlášť projevené vůle. Chce-li zůstavitel zanechat smluvnímu dědici i tuto čtvrtinu, může tak učinit závětí*“. Ve smyslu tohoto znění se nabízí otázka, zdali je potřeba, aby existovalo takovéto omezení a koho má toto omezení chránit.

„*Omezení je zde pouze k ochraně zůstavitele, aby se svým jednáním zcela nezbavil možnosti pořídit pro případ své smrti*“ (Bednář, 2017, cit. 14.11.2018). Tato omezení vychází z odhadu, že by zůstavitel měl mít možnost zcela svobodně kdykoliv během svého života rozhodnout o tom, co se stane alespoň s částí jeho majetku a kdo jeho majetek zdědí. Je to z důvodu toho, že v případě dědické smlouvy neplatí to, co platí pro závěť, tedy ustanovení § 1576 občanského zákoníku: „*Pořízením pozdější závěti se dřívější závěť ruší v rozsahu, v jakém nemůže vedle pozdější závěti obstát*“.

Pokud by tedy neexistovalo omezení v § 1585 odstavec 1, který udává, že dědickou smlouvu lze uzavřít jen o $\frac{3}{4}$ pozůstalosti, mohlo by to pro zůstavitele znamenat problém ve chvíli, kdyby se rozhodl, že chce dědickou smlouvu změnit. Dědická smlouva je dvoustranným projevem vůle, což tedy znamená, že pokud má dojít k její změně či zrušení, musí tak dojít pouze na základě toho, že se obě smluvní strany dohodnou. Při absenci úpravy § 1585 odstavec 1 by mohlo dojít k situaci, kdy zůstavitel sepiše smlouvu se svým smluvním dědicem o celé své pozůstalosti, ale po několika měsících nebo letech si uvědomí, že vlastně nechce, aby celý jeho majetek zdědil jen smluvní dědic, ale rád by jako dědice určil ještě další osobu. Pokud by smluvní dědic s touto změnou dědické smlouvy nesouhlasil, nemohl by zůstavitel dělat nic, jelikož se smluvním dědicem uzavřel smlouvu. Díky tomu, že existuje omezení v § 1585 odstavec 1, má zůstavitel možnost si kdykoliv svobodně zvolit svého dědice alespoň k určité části svého majetku, což může učinit závětí (Bednář, 2017). Pro lepší představu je uveden následující příklad.

Příklad 5:

„*Pan Vrána sepsal se svým sousedem panem Liškou dědickou smlouvu. Po nějaké době se ale rozhodl, že by svůj majetek raději odkázal své sestře Alžbětě. Chtěl*

tedy dědickou smlouvu zrušit a sepsat závěť. Pan Liška s jeho rozhodnutím souhlasil a zašel s panem Vránou k notáři nechat tento souhlas zapsat. Po smrti pana Vrány dědila jeho sestra Alžběta. Kdyby ale pan Liška se zrušením dědické smlouvy nesouhlasil, nebo její zrušení panu Vránovi například odkývl v hospodě, ale nenechal by o tomto souhlasu udělat notářský zápis, byl by dědicem on“ (Wellech, 2014, str. 38).

Kdyby neexistovalo omezení § 1585 odstavec 1 a pan Liška by nesouhlasil s tím, že s panem Vránou dědickou smlouvu nechá zrušit či změnit, nemohl by pan Vrána odkázat své sestře nic. Ale díky tomu, že zákon stanovuje, že jedna čtvrtina musí zůstat volná pro zůstavitelovu zvlášť projevenou vůli, mohl by pan Vrána závěť určit za dědice svoji sestru, která by zdědila alespoň část zůstavitelova majetku. Z důvodu ochrany zůstavitele je tedy důležité, aby existovalo omezení ustanovené v § 1585.

Volná čtvrtina musí zůstat tedy volná, ale pro zůstavitele to neznamena, že by o této volné čtvrtině musel rozhodnout. Pokud se zůstavitel této čtvrtině rozhodovat nechce, bude se zbylá pozůstalost po zůstavitelově smrti dědit podle zákona (Wellech, 2014).

4.4 Problematika volné čtvrtiny a nároků nepominutelných dědiců

Jak již bylo řečeno, dědickou smlouvu nemůže zůstavitel pořídít o celé své pozůstalosti, ale jen o $\frac{3}{4}$ svého jmění. Důvodem, proč má $\frac{1}{4}$ zůstat volná je fakt, že o této části má zůstavitel pořídít podle své zvlášť projevené vůle. Jenže i přes toto omezení může zůstavitel sepsat například závěť, kde k této čtvrtině povolá stejného dědice, jakého určil v dědické smlouvě. Shrnou-li se tyto skutečnosti, je zřejmé, že jedna a ta samá osoba může být povoláným dědicem k celé pozůstalosti. Otázkou ale je, co je ve skutečnosti myšleno touto volnou $\frac{1}{4}$ pozůstalostí, o které má zůstavitel pořídít podle své zvlášť projevené vůle. Tato otázka je velmi zásadní, jelikož může do uzavírání dědické smlouvy vnášet nejistotu. Pokud totiž volná čtvrtina bude dědickou smlouvou dotčena, nebude dědická smlouva uznána jako platná (v části dotýkající se volné čtvrtiny) (Duba, Antlová, 2016).

Zákon používá přesnou dikci toho, co je pozůstalostí. § 1475 odstavec 2 občanského zákoníku udává: „*Pozůstalost tvoří celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo*

uplatněny u orgány veřejné moci“. Otázkou ale zůstává, zdali tento předpoklad platí i pro podíl nepominutelného dědice. Z inspiračního zdroje občanského zákoníku ABGB plyne, že tato volná čtvrtina se dříve nazývala jako „čistá“. ABGB také udával výpočet této jedné čtvrtiny. Od celé pozůstalosti bylo zapotřebí, aby se odečetly nejen všechny dluhy, ale dále také povinné díly, které náležely nepominutelným dědicům. Pokud se všechny tyto dluhy a povinné díly odečetly, zbyla „čistá“ část pozůstalosti a z té mohla být vypočtena jedna čtvrtina. Lze tedy předpokládat, že současný právní řád postupuje při výpočtu volné čtvrtiny shodně (Duba, Antlová, 2016). V návaznosti na tuto problematiku je následující příklad.

Příklad 6:

Pan Novák má manželku a dvě nezletilé děti a rozhodne se, že sepíše dědickou smlouvu o své pozůstalosti se svým dlouholetým kamarádem. Jak velkou část pozůstalosti tedy dostane smluvní dědic pana Nováka?

Manželka sice není nepominutelným dědicem, ale při výpočtu povinného dílu nepominutelných dědiců se vychází ze zákonné posloupnosti. Při tomto výpočtu je nutno vzít do úvahy postavení manžela jako zákonného dědice v první dědické třídě dle ustanovení § 1635. Každému potomkovi, jako nepominutelnému nezletilému dědici, náleží $\frac{3}{4}$ zákonného podílu. Každému dítěti připadne zákonný podíl, který bude tvořit $\frac{1}{4}$ z celkové zůstavitelovy pozůstalosti. K této pozůstalosti, která náleží nepominutelným dědicům, je zapotřebí, aby byla přičtena volná $\frac{1}{4}$ pozůstalosti, o které má zůstavitel pořídit dle své zvlášť projevené vůle a je zapotřebí, aby tato $\frac{1}{4}$ nebyla zatížena žádnými dluhy či povinnými díly. Pokud všechny tyto náležitosti budou brány na zřetel, vyjde výsledek, který udává, že v konečné fázi dlouholetý kamarád pana Nováka dostane jen $\frac{1}{4}$ pozůstalosti z dědické smlouvy, i přestože dědickou smlouvou ve skutečnosti bylo pořízeno o maximálních $\frac{3}{4}$ pozůstalosti.

„Situace by byla výrazně příznivější, pokud by bylo možno z „volné čtvrtiny“ taktéž uspokojit nepominutelné dědice v případě, že by zůstavitel nepominutelné dědice zcela vyloučil z okruhu svých dědiců (bez platného vydědění). Nepominutelní dědici by se tak uspokojili poměrně jak z „volné“ čtvrtiny (ať už by o ní bylo pořízeno jakkoliv), tak z dědické smlouvy. Takový postup se jeví jako logičtější a lze konstatovat, že i spravedlivější“ (Duba, Antlová, 2016, cit. 27.10.2018).

Jestliže se pro zůstavitele jeví jako značně nevýhodné, aby mohl o svém majetku pořídit dědickou smlouvu pouze o $\frac{3}{4}$ pozůstalosti, může postupovat tak, že zároveň sepíše závěť. Pokud se tedy zůstavitel rozhodne, že se smluvním dědicem sepíše dědickou smlouvu, další výhodným postupem je, aby tuto dědickou smlouvu zkombinoval se závětí, ve které odkáže „volnou“ $\frac{1}{4}$ smluvnímu dědici, se kterým uzavřel dědickou smlouvu. *„Jedině tak bude v nejvyšší formě šetřena vůle zůstavitele i při aplikaci většinového přístupu k výpočtu maximálního podílu majetku zůstavitele“* (Duba, Antlová, 2016, cit. 27.10.2018). Ačkoliv chce tedy zůstavitel celý svůj majetek předat jednomu dědici, musí sepsat jak dědickou smlouvu, tak i závěť. Pro zůstavitele to může být finanční komplikace, jelikož bude muset zaplatit odměnu za sepsání dědické smlouvy i závěti (Šešina, 2012). Nutno ale podotknout, že není podmínkou, aby se závěť sepisovala u notáře, což znamená, že sepsání závěti nemusí znamenat finanční náklad, jak uvádí Šešina.

V předešlém případě číslo 6 byl řešen případ, se kterým se v praxi však tak často nesetkáme. Jednalo se o to, že zůstavitel měl dvě nezletilé děti. Převede-li se tento příklad ale na reálnější situaci, daleko častěji se lze setkat s případem, kdy po sobě zůstavitel zanechává již děti zletilé. Průměrný věk občanů se neustále zvyšuje, a především je tato situace reálnější na základě toho, že dědickou smlouvu nejčastěji sepisují lidé ve svém vyšším věku, nežli mladí rodiče, kteří mají nezletilé děti.

Na následujícím obrázku číslo 1 je vyobrazen graf, který popisuje naději dožití při narození v letech 1950 až 2017. Jak je z grafu patrné, ženy obecně se dožívají vyššího věku než muži. Graf také ukazuje, že naděje na dožití se neustále zvyšuje a obyvatelé České republiky se dožívají stále vyššího věku. Z údajů Českého statistického úřadu vyplývá, že se věk obyvatel České republiky za posledních 67 let, které jsou vyobrazeny v grafu, zvýšil u žen o 15 let a u mužů o 14 let.

Naděje dožití při narození v letech 1950-2017

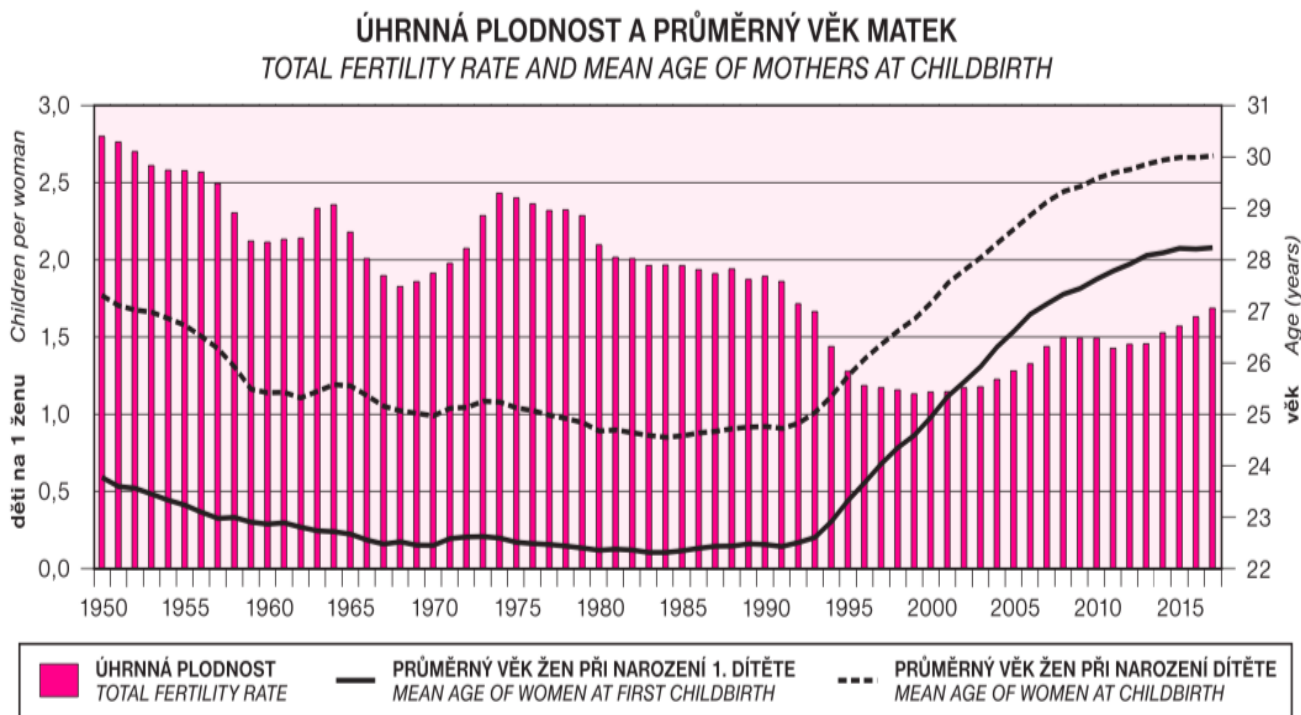
Zdroj: <https://www.czso.cz/documents/10180/98886726/32019818g4.pdf/5b477dc4-8806-4605-a1d1-57bb1e5a222d?version=1.2>

Obr. 1 Naděje dožití při narození v letech 1950–2017

Vychází-li se z reálných statistik, které jsou pro Českou republiku platné, vyjde tato skutečnost: „Úhrnná plodnost, tedy průměrný počet dětí připadající na jednu ženu při zachování věkově specifických měr plodnosti daného roku, v roce 2016 pátým rokem v řadě meziročně vzrostla. Zvýšila se z 1,57 na 1,63 dítěte a udržela se tak nad hodnotou 1,5, která je považována za hranici „nízké“ plodnosti“ (czso.cz, cit. 14.11.2018). V roce 2017 pokračoval trend úhrnné plodnosti stejně jako v roce 2016, tedy 1,63 dítěte na jednu ženu (czso.cz, 2018). Obecně lze říci, že okruh nepominutelných dědiců není velký.

Následující obrázek číslo 2 zobrazuje graf úhrnné plodnosti a průměrného věku matek v období od roku 1950 do roku 2016. Jak se z grafu patrně, průměrný věk žen při narození prvního dítěte i průměrný věk žen při narození dítěte se neustále zvyšuje. V roce 2016 byl průměrný věk prvorodiček vyšší než 28 let. Průměrný věk

ženy při narození dítěte byl v roce 2016 30 let. Ženy si své děti pořizují ve stále vyšším věku.

Zdroj: <https://www.czso.cz/documents/10180/98886726/32019818g4.pdf/5b477dc4-8806-4605-a1d1-57bb1e5a222d?version=1.2>

Obr. 2 Úhrnná plodnost a průměrný věk matek

V České republice je dědická smlouva poněkud neznámým a obávaným institutem a v praxi není tento dědický institut často využíván. Základním předpokladem u dědické smlouvy je fakt, že dědickou smlouvu pořizují lidé, kteří nějaký majetek skutečně mají, a pro které má dědická smlouva skutečně smysl. Je tedy zřejmé, že dědickou smlouvu nebude pořizovat člověk, který nevlastní majetek žádný, jelikož by v tomto případě by dědická smlouva ztrácela smysl.

Další důležitou otázkou, nad kterou se při sepisování dědické smlouvy může zůstavitel či kdokoliv jiný zamyslet, je otázka, k jakému okamžiku se váže výpočet celkové čisté hodnoty pozůstalosti. Zda je to k okamžiku sepsání dědické smlouvy či k okamžiku smrti zůstavitele. Mohlo by se zdát, že pro smluvního dědice by bylo s ohledem na nejistotu značně nevýhodné, pokud by se výpočet čisté pozůstalosti vázal k datu sepsání dědické smlouvy. Smluvní dědic by totiž předem mohl jen

těžko odhadovat, kolik bude činit hodnota majetku, kterou zdědí. Nutno ale podotknout, že zůstavitel může během svého života o majetek nejen přijít, ale také může další majetek nabýt, což by smluvní dědic jistě ocenil. Pochybnosti o tom, k jakému okamžiku se váže výpočet čisté hodnoty pozůstalosti ale nepřímo stanovuje zákon ustanovením § 1588 odstavec 1 tím, že je zůstavitel za svého života smí se svým majetkem, který je předmětem dědické smlouvy, libovolně disponovat. Díky této skutečnosti je tedy patrné, že výpočet čisté hodnoty zůstavitelovy pozůstalosti v době uzavření dědické smlouvy by byl v rozporu s faktem, že zůstavitel může se svým majetkem, který je předmětem dědické smlouvy nadále disponovat dle své vůle (Duba, Antlová, 2016).

Další otázkou, kterou se lze v rámci dědické smlouvy zabývat, je, jakým způsobem lze vymezit majetek, který má být předmětem dědické smlouvy s ohledem na limit $\frac{3}{4}$. Zákon udává pouze to, že dědickou smlouvu lze pořídit o $\frac{3}{4}$ majetku, které mohou být předmětem dědické smlouvy, ale neudává, jakým způsobem se má majetek vymezit. V této souvislosti je tedy možné vycházet z důvodové zprávy k dědické smlouvě. Důvodová zpráva k § 1582 až 1585 udává: *„Dědická smlouva je tedy smíšený právní útvar mezi smlouvou a závětí – jedná se ve své podstatě o dvoustranné právní jednání, závazné ustanovení za dědice – a tudíž na ni dopadají jak ustanovení o smlouvě, tak o závěti. Kdo chce uzavřít dědickou smlouvu, musí mít nejen pořizovací způsobilost, ale i způsobilost smluvně se zavázat“* (Nečas, Pospíšil, 2012, cit. 14.12.2018). Na základě této důvodové zprávy je nutné si uvědomit, že na dědickou smlouvu se váží i pravidla týkající se právní úpravy smluv. Jak je patrné z právní úpravy smluv, v každé smlouvě je důležité vymezit její předmět, což tedy platí i pro dědickou smlouvu. Je zapotřebí vycházet z toho, jakým způsobem je určen majetek, který má být předmětem dědické smlouvy. Jelikož má zůstavitel možnost se svým majetkem během svého života libovolně nakládat, měl by se předmět dědické smlouvy vymezit způsobem, který by bral v úvahu proměnlivý charakter pozůstalosti a její hodnoty. Následující odstavce vysvětlují, jakým způsobem je nejlepší vymezit předmět dědické smlouvy.

- **Majetek, který je předmětem dědické smlouvy, je přesně určen výčtem (nemovitostí, movitostí) v době uzavírání dědické smlouvy.** Zamyšlení nad tímto výrokem vede však k názoru, že toto vymezení majetku není přípustné při uzavření dědické smlouvy. Dědická smlouva totiž může být

uzavřena dvacet let před smrtí zůstavitele a není tudíž jasné, že majetek takto vymezený v dědické smlouvě odpovídá skutečně tomu, co smluvní dědic dostane. Tato vymezení nebere v úvahu proměnlivý charakter pozůstalosti a její hodnoty. Pokud by tato vymezení majetku mělo platit, bylo by zapotřebí omezit právo zůstavitele na libovolné disponování s tímto majetkem za jeho života.

- Z předešlého odstavce je patrné, že sčítání jednotlivých majetků v době uzavírání dědické smlouvy, nemá smysl. Jako nejlepší řešení se jeví, aby **vymezení majetku** bylo ve smlouvě **určeno procentuálně či zlomkem**. Po smrti zůstavitele by se tedy vycházelo z tohoto vymezení. Pokud bude v dědické smlouvě určeno, že předmětem dědické smlouvy je 75 % zůstavitelova majetku ke dni úmrtí, zdá se to být v pořádku, jelikož byla zachována poslední vůle zůstavitele a také stanovení hodnoty dle zákona (Dubá, Antlová, 2016).

Obecně lze tedy říci, že souhrnný výčet veškerého majetku zůstavitele při sepisování dědické smlouvy není ten správný. Je zapotřebí přihlížet k tomu, že majetek se může během zůstavitelova života značně měnit. *„Navíc, pokud by byla pozůstalost vymezena detailně způsobem, že by byly vypočteny jednotlivé věci patřící zůstaviteli, tak v případě dědice už nepůjde o dědice ve smyslu smlouvy dědické, ale v podstatě o odkazovníka těchto konkrétních věcí (resp. těch věcí, které bude zůstavitel vlastnit ke dni své smrti)“* (Dubá, Antlová, 2016, cit. 27.10.2018). Pro dědickou smlouvu tedy není rozhodná hodnota majetku, která byla určena v době, kdy zůstavitel dědickou smlouvu sepisoval, ale taková hodnota majetku, která byla v době smrti zůstavitele. *„Zde situaci může mírně komplikovat to, že ačkoliv původně mělo dojít k jasnému odlišení dědictví od odkazu tím, že dědictví je určeno podílem na pozůstalosti, kdežto odkaz je určen konkrétní věcí, tak díky požadavkům praxe (a je potřeba přiznat, že zřejmě oprávněným) není toto rozlišení striktní, a proto může být za dědice někdo povolán i tak, že mu bude zanechána konkrétní věc, přičemž jeho podíl na pozůstalosti se následně určí z hodnoty zanechané věci. Tato úprava má umožnit lépe respektovat skutečnou vůli zůstavitele a její vyjádření v posledním pořízení“* (Bednář, 2017, cit. 14.11.2018).

4.5 Neplatnost dědické smlouvy

Občanský zákoník se snaží, aby docházelo k neplatnosti právního jednání co nejméně, ale v praktickém životě dochází k řadě případů, jejichž následek je nutný brát jako neplatný. Občanský zákoník vymezuje hlavní důvody neplatnosti v § 580 až 582. To platí i pro dědickou smlouvu (Eliáš, 2014).

„Předně je třeba říci, že pokud zůstavitel překročí rozsah pozůstalosti, o které je možné dědickou smlouvu pořídit, je dědická smlouva neplatná v části, ve které odporuje § 1585 odst. 1, nikoliv jako celek, jelikož zde lze aplikovat § 576, protože dědická smlouva zakládá dědické právo smluvního dědice, které je definováno jako právo na pozůstalost nebo poměrný podíl z ní dle 1475 odst. 1“ (Bednář, 2017, cit. 14.11.2018). Pro lepší představu je uveden následující příklad.

Příklad 8:

Bezdětný pan Novák uzavře dědickou smlouvu se svým kamarádem. Pan Novák vlastní nemovitosti v hodnotě šest milionů korun, o kterých chce pořídit dědickou smlouvu se svým kamarádem. Dále vlastní zbývající majetek, který odpovídá hodnotě dvou milionů korun.

Pan Novák uzavřel se svým kamarádem dědickou smlouvu a v den pořízení této smlouvy dochází k vyhovění požadavku § 1585 odstavec 1, jelikož pan Novák uzavřel smlouvu o $\frac{3}{4}$ své pozůstalosti a $\frac{1}{4}$ tedy ponechal volnou. Otázkou je, co se stane v situaci, jestliže pan Novák zemře až deset let po uzavření dědické smlouvy a vlastní jen nemovitost v hodnotě šest milionů korun a ostatní majetek, který tvořil dva miliony korun již spotřeboval. Nejprve se může zdát, že není vyhověno požadavku o ponechání volné čtvrtiny. Co se tedy stane, když dojde k tomu, že zůstavitel pořídí dědickou smlouvu o vyšší hodnotě majetku, nežli je stanovuje § 1585 odstavec 1, který definuje, že dědickou smlouvu lze uzavřít jen o $\frac{3}{4}$ pozůstalosti? Občanský zákoník stanovuje v § 1591 následující ustanovení: *„Dědická smlouva neplatná pro nedostatek formy nebo neplatná pro nesplnění podmínek v § 1584 a 1585 nebo proto, že nevyhovuje ustanovením o smlouvách podle části čtvrté tohoto zákona, může mít přesto platnost závěti, má-li jinak všechny náležitosti závěti“.* Jelikož je potřeba, aby dědická smlouva splňovala formu veřejné listiny, dá se očekávat, že splní náležitosti, které jsou potřebné pro platnou závěť. Na základě tohoto tvrzení je tedy možné říci, že dědická smlouva, která byla

určena jako neplatná z důvodu toho, že nebyly splněny podmínky § 1585 občanského zákoníku, bude považována za zcela platnou závěť, ze které plynou veškeré důsledky (Bednář, 2017).

U příkladu číslo 8 lze tedy postupovat tak, že hodnota nemovitosti bude rozdělena na čtvrtiny. Dědická smlouva zůstane platná v rozsahu $\frac{3}{4}$ a kamarád pana Nováka tedy bude smluvním dědicem v rozsahu $\frac{3}{4}$ nemovitosti. Dědická smlouva bude neplatná ve zbylé $\frac{1}{4}$, jelikož došlo k porušení podmínek, které jsou stanovené v § 1585 odstavec 1, ale bude na ně možné uplatnit ustanovení § 1591, tudíž bude možné, aby byla uznána jako platná závěť, pokud bude mít její náležitosti (Bednář, 2017).

Pokud by neexistovalo ustanovení § 1591 a dědická smlouva nesplnila podmínky v § 1584 a § 1585, byla by poté neplatná jako celek. V reálném životě by se totiž mohlo stát, že zůstavitel by se svým smluvním dědicem sepsal smlouvy o majetku, o kterém by předem věděl, že ho krátce po sepsání dědické smlouvy mít nebude, na což by následně dědická smlouva po smrti zůstavitele nemohla být platná, jelikož by nespĺňovala podmínky § 1585 odstavec 1. Existovala by tedy možnost, že by zůstavitel mohl této skutečnosti využít. *„Pokud bychom prohlásili dědickou smlouvu za neplatnou jako celek, pak bychom ji celou postavili na roveň závěti a popřeli bychom její smysl a význam jako dvoustranného právního jednání“* (Bednář, 2017, cit. 14.11.2018).

Hovoří-li se tedy o neplatnosti související s § 1585 a 1591, je nutno určit o jakou neplatnost se jedná. Nejprve je nutno stanovit, kdo by se neplatnosti mohl dovolat. Vychází-li se z toho, že ustanovení 1585 odstavec 1 chrání zůstavitele, jediným, kdo by se neplatnosti mohl dovolat je tedy sám zůstavitel. Toto tvrzení ale nedává smysl, jelikož zůstavitel by se neplatnosti smlouvy musel dovolat za svého života, a to je také v rozporu s tím, že hodnotu pozůstalosti lze určit až ve chvíli, kdy zůstavitel zemře, a až tehdy lze určit, zdali dědická smlouva je v rozporu s ustanovením § 1585 odstavec 1. Relativní neúčinnosti by se mohl poté dovolávat smluvní dědic, což by ale postrádalo smysl. *„Zřejmě by bylo možné přiznat právo na dovolání se relativní neplatnosti i ostatním potenciálním dědicům, případně jen některým z nich. Nicméně nevidím tu prostor pro důvod, aby i ostatní dědicové měli právo dovolat se neplatnosti, jelikož ust. § 1585 odst. 1 nechrání dědice, ale zůstavitele, a pak není důvodu, aby dědicové byli nadáni právem dovolávat se relativní neplatnosti“*

(Bednář, 2017, cit. 14.11.2018). Dále je potřeba zmínit ustanovení § 579 odstavec 1 a 2 občanského zákoníku: „Způsobil-li někdo neplatnost právního jednání, nemá právo namítnout neplatnost nebo uplatnit z neplatného právního jednání pro sebe výhodu“, „Kdo způsobil neplatnost právního jednání, nahradí škodu z toho vzniklou straně, která o neplatnosti nevěděla“. V tomto případě je ale zřejmé, že pokud dojde k tomu, že dědická smlouva je uzavřena o více než $\frac{3}{4}$ pozůstalosti, na vině je vždy zpravidla zůstavitel. Tudíž lze těžko předpokládat, že právní nástupci zůstavitele by měli mít lepší postavení než zůstavitel, neplatnosti by se tedy ve výsledku nešlo dovolat (Bednář, 2017).

Pokud se zůstavitel rozhodne, že sepíše darovací smlouvu s jinou osobou než se smluvním dědicem, je možné, aby se smluvní dědic v tomto případě dovolal relativní neúčinnosti. „Dovolání se neúčinnosti bude asi problematické, protože smluvní dědic za života zůstavitele nemá vůči jeho majetku žádný konkrétní majetkový nárok ani pohledávku, a tedy je otázkou, zda by uspěl s žalobou, aby např. obdarovaný vydal darovanou věc zpět zůstaviteli nebo aby zůstavitel (nebo smluvnímu dědici?) nahradil její hodnotu“ (Šešina, 2012, str. 5). Na existenci darovací smlouvy by ale v tomto případě musel zůstavitel přijít ještě za zůstavitelova života, což v praxi ale nebývá moc běžné. Smluvní dědic ale může uplatnit relativní neúčinnost po smrti zůstavitele (Šešina, 2012). Pro lepší představu uveďme příklad číslo devět.

Příklad 9:

„Paní Pavelková darovala auto svému vnukovi Karlovi, ačkoli podle dědické smlouvy ho má zdědit její soused. Po smrti paní Pavelkové se soused dozví, že auto bylo darováno Karlovi. Podal proto žalobu na soud, že toto darování není účinné. Soud mu dal za pravdu. Auto podle dědické smlouvy připadne sousedovi“ (Wellech, 2014, str. 39).

Tento příklad vychází z ustanovení § 1588 odstavec 2, které stanovuje, že pokud uzavře zůstavitel darovací smlouvu, která je v rozporu se smlouvou dědickou, může se smluvní dědic dovolat neúčinnosti tohoto právního jednání. Ačkoliv má zůstavitel možnost, aby se svým majetkem libovolně disponovat, v rozporu s dědickou smlouvou bude, pokud daruje některou věc, která je předmětem dědické smlouvy. Pokud nastane situace, že by zůstavitel daroval věc, kterou měl dle dědické smlouvy zdědit smluvní dědic, může smluvní dědic podat žalobu k soudu, že darování této

věci je neúčinné. Znamená to tedy, že dědic bude v tomto případě majitelem a rozhodně nehraje žádnou roli to, že zůstavitel daroval věc někomu jinému (Wellech, 2014).

Může nastat situace, kdy zůstavitel, který nemá dostatečné informace o dědické smlouvě či například může na tuto skutečnost zapomenout, sepíše závěť, ve které uvede, že touto závětí se ruší povinnosti plynoucí z dědické smlouvy. Je nutné ale brát na zřetel ustanovení § 1590, které je definováno takto: „*Své povinnosti z dědické smlouvy může zůstavitel zrušit i pořizováním závěti. K účinnosti zrušení se vyžaduje souhlas smluvního dědice učiněný ve formě veřejné listiny*“. Z daného ustanovení vyplývá, že by nemělo smysl se dovolávat neúčinnosti závěti, kterou by zůstavitel sepsal bez toho, aniž by s tím souhlasil smluvní dědic. Jelikož je závěť bez souhlasu smluvního dědice neúčinná ze zákona, při projednávání o pozůstalosti by se na ni neměla brát zřetel. „*Je zajímavé, že souhlas musí smluvní dědic učinit ve formě veřejné listiny (notářského zápisu), kdežto vlastní závěť, kterou zůstavitel ruší své povinnosti z dědické smlouvy, tuto formu nemusí mít. Lze se tázat, o jaké „povinnosti z dědické smlouvy“ se zde jedná. Mám za to, že jde zejména o povinnost stát ve slově, dodržet smlouvu. Viz k tomu § 3 odst. 2, písm. d) – daný slib zavazuje a smlouvy mají být splněny, totéž se opakuje v první větě § 1759*“ (Šešina, 2012, str. 5).

4.6 Další rizika spojená s dědickou smlouvou

Odvážnost dědické smlouvy mimo jiné také spočívá v tom, že smluvní dědic se zůstavitelem uzavírá dědickou smlouvu v domnění, že když bude řádně plnit případné závazky plynoucí z dědické smlouvy, dostane veškerý majetek, o kterém byla sepsána dědická smlouva. Ve skutečnosti se ale může stát, že smluvní dědic (jedná-li se o osobu, která není současně dědicem ze zákona) nezdědí vůbec nic, jelikož zůstavitel po sobě žádný majetek nezanechá. Může nastat situace, kdy zůstavitel během svého života daruje nebo prodá majetek, o kterém byla sepsána dědická smlouva. V tom případě ale pro smluvního dědice existuje ochrana v tom smyslu, že se může dovolat neúčinnosti takového jednání, jak bylo uvedeno v kapitole 4.5.

Smluvní dědic by měl být také ostražitý a měl by se přesvědčit o tom, zdali zůstavitel neuzavřel s někým jiným již dříve dědickou smlouvu, která by se týkala stejného

předmětu. To může učinit tak, že požádá notáře o ověření, jestli na straně zůstavitele neexistuje překážející okolnost. Notář poté může nahlédnout do Evidence právních jednání.

Dalším případem, který se smluvnímu dědici může stát, je situace, kdy majetek, který měl smluvní dědic dle dědické smlouvy zdědit, byl například zničen či ztracen. Typickým příkladem může být například automobil, který někdo zůstaviteli ukradl a smluvní dědic nemá tedy co zdědit. Jak je tedy z této situace patrné, smluvní dědic nikdy nezíská to, co ve skutečnosti už neexistuje. Proti této situaci se smluvní dědic nemůže ani nijak bránit.

Další situace, která může v reálném životě nastat je ta, kdy zůstavitel sepíše dědickou smlouvu se smluvním dědicem, ale smluvní dědic dědit nebude. Smluvní dědic buď ztratil dědickou způsobilost, nebo zemřel dříve než zůstavitel. Dědická nezpůsobilost je v NOZ definována v § 1481: „Z dědického práva je vyloučen, kdo se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu nebo zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstaviteli překazil nebo jeho poslední pořízení zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil, ledaže mu zůstavitel tento čin výslovně prominul“. Pokud zůstavitel jiné pořízení pro případ smrti neučinil a smluvní dědic nedědí, přicházejí na řadu dědici dle zákonné posloupnosti. (Novotná, Novotný, 2014).

4.7 Četnost uzavírání dědických smluv a doporučení

Ačkoliv je dědická smlouva nejsilnějším dědickým titulem (má přednost před závětí a před děděním ze zákona), v praxi se zatím využívá velmi zřídka. Lidé stále častěji sepisují závěti a dědickým smlouvám nevěnují tolik pozornosti, což může být dáno tím, že společnost je o tomto institutu málo informovaná. Z vlastní zkušenosti vím, že lidé, kteří jsou dotázáni na to, zdali vědí, co si pod pojmem dědické smlouvy představit, odpoví jasně ano. Následně ale začnou tento pojem vysvětlovat a je zřejmé, že si dědickou smlouvu pletou se závětí a mnozí si dokonce myslí, že dědická smlouva a závěť je jeden a ten samý institut.

Následující tabulka mimo jiné vyobrazuje, kolik lidí uzavřelo dědickou smlouvu a kolik lidí pořídilo závěť za období od roku 2014 do roku 2016.

Tab. 2 Kolik lidí přišlo k notáři rozhodnout o svém majetku po smrti

Rok:	2012	2013	2014	2015	2016
Celkový počet právních jednání:	12380	11478	16817	18105	19703
Z toho závěti:			15950	17309	19020
Z toho dědické smlouvy			214	169	144
Z toho prohlášení o vydědění:			653	636	539

Zdroj: upraveno dle http://ceskapozice.lidovky.cz/pocet-poslednich-vuli-raketove-roste-dw7-/tema.aspx?c=A170208_003527_pozice-tema_lube

Z výše uvedené tabulky, jejíž primárním zdrojem jsou statistiky Notářské komory vyplývá, že trend uzavírání dědické smlouvy je od roku 2014 klesající, a to i přestože celkový počet právních jednání se každý rok zvyšuje. Z tabulky je patrné, že lidé ve velké míře sepisují závěti, ale dědickou smlouvu uzavírá jen malé procento osob.

Nahlédne-li se do praxe, jak je to s uzavíráním dědických smluv v současné době, tedy od roku 2014, vyjde najevo, že uzavírání dědické smlouvy se lidé vyhýbají. Lidé stále využívají spíše závěti, které jsou jim více známé a mezi lidmi se o nich mluví daleko častěji. Notáři uvádějí, že lidé se po dědických smlouvách ptají a chtějí získat informace o tom, jak se dědické smlouvy uzavírají a jaká mají omezení. Jakmile ale potřebné informace dostanou a vědí, v čem dědická smlouva spočívá, přestanou se o dědickou smlouvu dále zajímat a raději se vrátí k závěti. Dle notářů se lidé odvrací od dědické smlouvy z toho důvodu, že dědickou smlouvou lze uzavřít jen o ¾ pozůstalosti, což lidé vnímají jako značnou nevýhodu (ceskapozice.lidovky.cz, 2017).

Ačkoliv dědická smlouva s sebou přináší řadu nejasností, je zapotřebí, aby se povědomí o dědické smlouvě zvýšilo. Především staří lidé by měli být informováni o výhodách dědické smlouvy, kterou tento institut zcela jistě nabízí. Na základě skutečnosti, že staří lidé mají omezený přístup k internetu, kde jsou informace o dědické smlouvě snadněji dohledatelné, a dědická smlouva se například v televizi nebo v novinách řeší velmi málo, bylo by vhodné, aby probíhaly různé informativní přednášky na toto téma. Přednášky mohou probíhat v městských knihovnách,

v domovech důchodců či na společných událostech, kterých se senioři účastní. Lze se domnívat, že by senioři jistě ocenili to, že dědickou smlouvu lze uzavřít za úplatu. Starý člověk může být ve stresu zejména proto, že se nemůže postarat o svůj dům, ve kterém celý život žil, jelikož na obhospodaření nemá finanční prostředky. Dědická smlouva by mu tuto komplikaci ale pomohla jistě lépe zvládnout. V České republice žije mnoho starých lidí, o které se rodina nemůže nebo nechce starat, nebo dokonce ani rodinu nemají a kvůli nedostatku financí jsou tedy odkázáni na domovy důchodců nebo jiná zařízení, ačkoliv by rádi dožili ve svém domě. Pokud by o dědické smlouvě byli tito lidé více informováni, množství uzavírání dědických smluv by se jistě zvýšilo.

Stránám, které se dohodly, že mezi sebou uzavřou dědickou smlouvu lze doporučit, aby se o dědické smlouvě předem dostatečně informovaly a byly si jisti, že smlouvu mezi sebou chtějí skutečně uzavřít, jelikož zánik či změna dědické smlouvy je poněkud komplikovaná. Se změnou či zánikem dědické smlouvy musejí souhlasit obě smluvní strany, tudíž se doporučuje, aby si zůstavitel a smluvní dědic včas jasně vymezili svá práva a povinnosti. Další nezbytností je, aby si strany mezi sebou určily okolnosti, za kterých bude možné zrušit závazky, které z dědické smlouvy plynou.

Závěr – zhodnocení současné právní úpravy

Problematika dědění přesahuje úzký okruh vztahů rodinných, neboť předmětem dědictví jsou veškeré majetky sloužící k podnikání, včetně například akcií, podniků nebo podílů ve společnosti. Tato problematika tudíž představuje součást strategického ekonomického plánování, které musí předvídat vývoj podniků přesahující horizont života současných akcionářů.

Téma diplomové práce byla dědická smlouva, která po více než šedesáti letech znovu vstoupila do české právní úpravy. Jelikož dědická smlouva byla v omezené míře našemu právnímu řádu do roku 1950 známá, mohlo by se zprvu zdát, že aplikace dědické smlouvy nebude problematická a její výklad bude jasný. Ve skutečnosti s sebou ale dědická smlouva přináší řadu rizik a nejasností, které plynou z některých ustanovení NOZ. Cílem diplomové práce bylo blíže popsat dědickou smlouvu jako staronový institut dědického práva a následně se zabývat problematickými aspekty a nejasnostmi, které jsou s dědickou smlouvou spjaté. Diplomová práce je rozdělena do čtyř částí, přičemž kapitola číslo čtyři je považována za stěžejní kapitolu celé diplomové práce.

Tvůrci NOZ se nechali inspirovat právní úpravou některých zemí Evropy, které dědickou smlouvu ve své úpravě již několik let mají. Ačkoliv je dědická smlouva považována za nejsilnější dědický titul stojící vedle dědění na základě závěti či dědění ze zákona, v praxi se jedná o poněkud obávaný institut. Důvodů, proč lidé stále spíše sepisují závěti a dědické smlouvě se vyhýbají, je několik. Jedním z důvodů je, že o dědické smlouvě se mluví málo a lidem chybí o tomto institutu dostatečné informace. Dalším důvodem je, že existuje řada rizik, která jsou s dědickou smlouvou spjata, a která odrážejí určité nejasnosti v ustanoveních NOZ. Tyto rizika byla popsána ve čtvrté části diplomové práce.

Na základě analýzy lze říci, že dědická smlouva je právem označována jako smlouva odvážná. Ačkoliv dědická smlouva dává zůstaviteli určitou jistotu, že jeho majetek připadne smluvnímu dědici, se kterým sepsal dědickou smlouvu a smluvnímu dědici zase dává jistotu, že v budoucnu bude dědit, je založena na nejisté události, což zní jako paradox. Na závěr diplomové práce je třeba ale i upozornit na značnou výhodu, kterou dědická smlouva dává zejména seniorům. Výhodou je dědická smlouva uzavřená za úplaty.

Dá se předpokládat, že v blízké době nedojde k rozšíření dědické smlouvy na základě novelizace občanského zákoníku. Toto rozšíření by ale zcela jistě mohlo objasnit nejasnosti některých ustanovení, na jejichž základě zůstává dědická smlouva obávaným institutem.

Seznam literatury

ADAMOVIÁ, Karolina. Prameny k dějinám práva v českých zemích. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. Dokumenty (Aleš Čeněk). ISBN 80-86898-04-0.

ADAMOVIÁ, Karolina a Antonín SÝKORA. Dědické zemské právo v české historii: k obsahu českého zemského hmotného dědického práva od patrimoniálního státu do poloviny 17. století se zvláštním zřetelem k Obnovenému zřízení zemskému, Deklaracím a Novelám. Ostrava: Key Publishing, 2013. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-87475-36-2.

Advocado.de: Der Erbvertrag – die sichere Alternative zum Testament [online]. 2017. [cit. 1.12. 2018]. Dostupný z URL: <<https://www.advocado.de/ratgeber/erbrecht/erbfolge/der-erbvertrag-die-sichere-alternative-zum-testament.html>>

BÍLÝ, Jiří Libor. Právní dějiny na území ČR: vysokoškolská učebnice. Praha: Linde, 2003. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 80-7201-429-3.

BEDNÁŘ, Václav. Dědická smlouva a některé problémy při jejím uzavírání, zejména pak problematika výkladu § 1585 odst. 1 o. z. Bulletin-advokacie.cz: [online]. 2017. [cit. 14. 11. 2018]. Dostupný z URL: <<http://www.bulletin-advokacie.cz/dediccka-smlouva-a-nektere-problemy-pri-jejim-uzavirani-zejmena-pak-problematika-vykladu-1585-odst.-1-o.-z?browser=mobi>>

Businessinfo.cz: Úvod do dědického práva [online]. 2018. [cit. 17. 8. 2018]. Dostupný z URL: <<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/uvod-do-dedickeho-prava-ppbi-59868.html#!&chapter=4>>

Ceskapozice.lidovky.cz: Na dědické smlouvy si lidé zatím moc nezvykli [online]. 2017. [cit. 3. 12. 2018]. Dostupný z URL: <http://ceskapozice.lidovky.cz/na-dedicke-smlouvy-si-zatim-lide-prilis-nezvykli-f66-/tema.aspx?c=A170509_170733_pozice-tema_lube>

Czso.cz: Aktuální populační vývoj v kostce [online]. 2018. [cit. 14. 11. 2018]. Dostupný z URL: <<https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>>

DOBEŠOVÁ, Lenka. Dědická smlouva, aneb „staronový dědický titul: Časopis pro právní vědu a praxi. [online]. 2012, č. 3, s. 292-298 [cit. 30.11.2018]. Dostupné z URL: <<https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5869>>

DUBA, Jiří a Nikola ANTLOVÁ. Epravo.cz Dědická smlouva – střet záměru zákonodárce s realitou [online]. 2016. [cit. 26. 10. 2018]. Dostupný z URL: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/dediccka-smlouva-stret-zameru-zakonodarce-s-realitou-101958.html>>

NEČAS, Petr a Jiří POSPÍŠIL. Důvodová zpráva k zákonu č.89/2012 Sb., občanského zákoníku, v platném znění. Nový občanský zákoník: Ministerstvo spravedlnosti ČR [online]. 2012 [cit. 14.12.2018]. Dostupný z URL: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

ELIÁŠ, Karel. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2.

ELIÁŠ, Karel. Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. 2., dopl. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-493-4.

ELIÁŠ, Karel a Marek SVATOŠ. Občanský zákoník: tučně zvýrazněné změny provedené zákonem č. 460/2016 Sb.: rejstřík: redakční uzávěrka 1.1.2017. Ostrava: Sagit, [2017]. ÚZ. ISBN 978-80-7488-201-2.

FIALA, Roman. Přehled judikatury ve věcech dědických. Praha: ASPI, 2006. Přehledy judikatury (ASPI). ISBN 80-7357-182-x.

HORÁK, Ondřej. Absolutní majetková práva z historicko-srovnávací perspektivy: vybrané otázky. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-189-2.

HURDÍK, Jan. Občanské právo hmotné: obecná část, absolutní majetková práva. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-377-3.

JANKŮ, Martin. Nové občanské právo v kostce: (stručný úvod). V Praze: C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-516-9.

JANKŮ, Martin. Základy práva pro posluchače neprávnických fakult. 6., přepracované a doplněné vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-611-1

HOLÍKOVÁ, LENKA. Nkcr.cz: Možnosti dispozice dědiců s dědickým právem [online]. 2015. [cit. 15. 10. 2018]. Dostupný z URL: <https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_215-moznosti-dispozice-dedicu-s-dedickym-pravem>

NOVOTNÝ, Petr a Monika NOVOTNÁ. Nový občanský zákoník. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-271-0432-1.

NOVOTNÝ, Petr a Monika NOVOTNÁ. Nový občanský zákoník. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-247-5168-9.

VALENTÍK, Šimon. Novy-obcansky-zakonik.cz: Novinka v dědictví – dědická smlouva [online]. 2012. [cit. 2. 8. 2018]. Dostupný z URL: <http://www.novy-obcansky-zakonik.cz/text-novinka-v-dedictvi-dedicka-smlouva/>

DLOUHÁ, Petra. Peníze.cz: Víc než závěť. Dědická smlouva dává dědicům jistotu. Poradíme, jak na ni [online]. 2016. [cit. 15. 7. 2018]. Dostupný z URL: <<https://www.penize.cz/spotrebitel/315643-vic-nez-zavet-dedicka-smlouva-dava-dedicum-jistotu-poradime-jak-na-ni>>

SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. Dědické právo podle nového občanského zákoníku. Praha: Linde Praha, 2012. Monografie (Linde). ISBN 978-80-7201-931-1.

SCHELLEOVÁ, Ilona. Dědictví a dědické právo. Praha: Computer Press, 2001. Právo (Computer Press). ISBN 807226530x.

SPEHAR, Herbert. Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch: ABGB: mit den wichtigsten einschlägigen Nebengesetzen und Verordnungen. 14., neubearbeitete Aufl., nach dem Stand der Rechtsordnung vom 1. 1. 1991. München: W. Goldmann, [1991]. ISBN 3-442-08203-x.

ŠEŠINA, Martin. Pořízení pro případ smrti podle nového občanského zákoníku. In AD NOTAM: ČASOPIS ČESKÉHO NOTÁŘSTVÍ, 2005, roč. 11, č. 5. ISSN 211-0558

ŠVESTKA, Jiří. Občanský zákoník: komentář. 1. vyd. Praha: Wolters, 2014. 696 s. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. Rekodifikace. ISBN 978-80-7478-579-5.

ŠVESTKA, Jiří a Jan DVOŘÁK. Občanské právo hmotné. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-466-6.

CHAROUSEK, Pavel. Turnovskovakci.cz: POZOR NA NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK! DÍL V.: DĚDICKÁ SMLOUVA A ODKAZ [online]. 2014. [cit. 22. 11. 2018]. Dostupný z URL: <<https://www.turnovskovakci.cz/zapisnik-vse/zapisnik/pozor-na-novy-obcansky-zakonik-dil-v-dedicka-smlouva-a-odkaz/>>

WELLECH, Eliška. Vyznejte se v dědickém řízení: vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku. Brno: BizBooks, 2014. ISBN 978-80-265-0218-0.

Seznam obrázků a tabulek

Seznam obrázků

Obr. 1 Naděje dožití při narození v letech 1950–2017 54

Obr. 2 Úhrnná plodnost a průměrný věk matek 55

Seznam tabulek

Tab. 1 Porovnání dědické smlouvy dle české a německé úpravy 28

Tab. 2 Kolik lidí přišlo k notáři rozhodnout o svém majetku po smrti 63

ANOTAČNÍ ZÁZNAM

AUTOR	Bc. Kristýna Foldová		
STUDIJNÍ OBOR	6208T164 Globální podnikání a právo		
NÁZEV PRÁCE	Dědická smlouva		
VEDOUCÍ PRÁCE	JUDr. Petr Frischmann, Ph.D.		
KATEDRA	KP - Katedra práva	ROK ODEVZDÁNÍ	2019
POČET STRAN	70		
POČET OBRÁZKŮ	2		
POČET TABULEK	2		
POČET PŘÍLOH	0		
STRUČNÝ POPIS	<p>Téma diplomové práce je dědická smlouva, která byla po více jak šedesáti letech znovu začleněna do našeho právního řádu s účinností nového občanského zákoníku. Dědická smlouva, která bývá nazývána jako smlouva odvážná je relativně neznámým institutem, který i mezi odborníky evokuje mnoho diskutabilních otázek. Diplomová práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola se věnuje historickým vazbám dědického práva. Druhá část práce je věnována vysvětlení principu dědické smlouvy jako staronovému institutu českého dědického práva. Třetí kapitola podává ucelený obraz o základních principech úpravy dědické smlouvy. Cílem diplomové práce je objasnění institutu dědické smlouvy a následný rozbor problematických otázek, které dědická smlouva vyvolává. Těmto problematickým aspektům se věnuje čtvrtá část diplomové práce.</p>		
KLÍČOVÁ SLOVA	Dědická smlouva, dědictví, dědické právo		

ANNOTATION

AUTHOR	Bc. Kristýna Foldová		
FIELD	6208T164 Law in the Global Business Environment		
THESIS TITLE	Inheritance contract		
SUPERVISOR	JUDr. Petr Frischmann, Ph.D.		
DEPARTMENT	KP - Department of Law	YEAR	2019
NUMBER OF PAGES	70		
NUMBER OF PICTURES	2		
NUMBER OF TABLES	2		
NUMBER OF APPENDICES	0		
SUMMARY	<p>The theme of this thesis is a inheritance contract, which has been after more than 60 years integrated into the Czech legislation by the New Civil Code. The inheritance contract, which is often called as a courageous contract, is a relatively unknown institution, which also raises many debatable questions even among the professional public. The thesis is divided into four chapters. The first chapter deals with historical links of inheritance law. The second part of this thesis is devoted to explaining the principle of the inheritance contract as the old-age institute of czech inheritance law. The third chapter gives a comprehensive survey of the basic principles of the inheritance contract. The aim of this thesis is to clarify the institute of the inheritance contract and to analyze the problematic issues raised by the inheritance contract. These problematic aspects are devoted in the fourth part of this thesis.</p>		
KEY WORDS	Inheritance contract, inheritance, inheritance law		